

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

NOGMAALS OVER DE WETTELIJKE HYPOTHEEK VAN DE GEHUWDE VROUW.

I. Inleiding.

In het Rechtskundig Weekblad van 24 december 1972 verscheen in de kolommen 793 e.v. een bijdrage van Meester F. Istaas onder de titel « Kan de gehuwde vrouw afstand doen van haar wettelijke hypotheek op grond van art. 67 H.W. ? ».

Dit artikel was in feite een repliek van de kant van het Comité voor Studie en Wetgeving van de Federatie van Belgische Notarissen op de stellingen die wij zelf in het Rechtskundig Weekblad van 14 mei 1972, kol. 1773 e.v. hebben verdedigd.

Naar onze mening ontsnapt deze repliek zelf echter niet aan kritiek. Deze studie is dan ook bedoeld als een antwoord op de opinies van Meester Istaas en het C.S.W.

II. Voorafgaande opmerkingen.

1) Wat betreft het zich al dan niet kunnen baseren op het Franse recht verwijzen wij de lezer naar hetgeen we in onze vorige bijdrage onder I en V schreven.

2) We zijn ons ervan bewust dat we hier een aantal zaken gaan herhalen die we reeds vroeger schreven. We doen dit echter slechts voor zover zulks nodig is om onze repliek te funderen. Bovendien zullen we niet alle referenties die we vroeger gebruikten opnieuw citeren. We verwijzen de lezer gewoon naar onze vroegere bijdrage.

3) We zullen de kritiek van Meester Istaas punt voor punt overlopen en erop antwoorden. Voor zover als nodig zal ook de bestaande rechtspraak aan een kritisch onderzoek worden onderworpen.

4) Tot slot wensen we nog even aandacht te besteden aan de oplossingen die op grond van art. 72, 95 en 110 H.W. mogelijk zijn voor dit vrij artificiële probleem.

III. Samenvatting der stellingen.

Persoonlijk meenden wij dat :

1) De vrouw in het algemeen wel aan haar inschrijving kan verzaken in het voordeel van een welbepaalde derde doch dat er uitzondering diende gemaakt zo haar wettelijke hypotheek tot zekerheid van een vordering tot levensonderhoud strekte.

2) Zelfs wanneer de vrouw geldig kan verzaken zij haar volgrecht niet haar voorkeurrecht op de prijs van het goed verloor.

Meester Istaas meent dat :

1) Er geen uitzondering dient gemaakt voor een wettelijke hypotheek ingeschreven tot zekerheid van onderhoudsgeld.

2) De vrouw tengevolge van de verzaking aan de inschrijving ook haar voorkeurrecht op de prijs verloor.

IV. Weerlegging.

A. Het borderel van inschrijving moet niet vermelden of de inschrijving genomen wordt tot zekerheid van onderhoudsgeld of voor een andere reden.

Het is juist dat inzake conventionele hypotheek de aard of oorzaak der schuldvordering niet moet worden aangeduid in de akte waarbij de hypotheek wordt gevestigd. Dit werd door de rechtspraak erkend. (Gent, 22/2/1962 ; Rec. Gén. N° 20. 654, bevestigd door Cass. 4/10/1963 ; R.W. 1963-64, 1649, Brussel 9/7/1956 ; J.T. 1957, 167). Wat betreft de wettelijke hypotheek in het voordeel van de gehuwde vrouw stelt artikel 68 H.W., dat een soort reproductie van art. 78 en 80 H.W. is, zich eveneens tevreden met een specificatie van het bedrag en de goederen.

Men mag echter niet vergeten dat art. 83.3 H.W. de bijzondere aanduiding van de akten die de hypotheek of het voorrecht vestigen eist. De bedoeling hiervan is precies derden toe te laten de akte waarbij de hypotheek gevestigd wordt te consulteren teneinde zich een duidelijk beeld over de situatie van de debiteur te vormen. (Genin n° 2086.2, Rb. Gent, 23/3/1949, R.W. 1949-50, 396). Het is dus helemaal niet zo moeilijk om het bevel van van de voorzitter van de rechtbank dat de hypothechtaire inschrijving toestaat op te sporen. vermits de hypotheek slechts verleend wordt indien de vrouw haar vordering tegenover haar man bewijst, waarover in rechte uitspraak wordt gedaan, is het duidelijk dat de notaris die aangezocht wordt om een handlichting op te stellen gemakkelijk te weten kan komen of de inschrijving al dan niet tot zekerheid van levensonderhoud werd genomen.

B. Waarom de voorkeur geven aan art. 212 B.W. dat ouder is en algemeen, dan wanneer art. 71 meer recent is en een speciale regeling inhoudt die aldus een uitzondering op een algemene kan aanbrengen?

Hier vergist Meester Istas zich. Het is niet zo dat artikel 212 B.W. ouder is dan art. 71 H.W. doch wel het omgekeerde.

Inderdaad, door artikel 1 van de wet van 30 april 1958 werden de vroegere artikelen 212 tot en met 226bis van het B.W. opgeheven en door de huidige bepalingen vervangen.

Zo de wetgever van 1958 gemeend had dat op het principe der onoverdraagbaarheid van het onderhoudsgeld een uitzondering mogelijk was zou hij deze toen zeker in art. 212 opgenomen hebben.

In zijn advies dat de wet van 1958 voorafging wees de Raad van State erop dat samen met de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek ook deze van een ganse reeks andere wetten zouden moeten gewijzigd worden. De Raad van State heeft een lijst van deze wetteksten bij zijn advies gevoegd. (Pasin. 1958, 579). In deze lijst werd nochtans de hypotheekwet niet vermeld.

De wettelijke hypotheek van de gehuwde vrouw is bedoeld als een tegengewicht voor de grote macht, die de man krachtens het huidige huwelijksgoederenrecht heeft. (Luik 4/2/1924, R.P.N. 1924, 588; Cass. 2/7/1891, Rec. Gén. n° 11.768). Vermits er nog steeds geen wijziging aan ons huwelijksgoederenrecht is aangebracht, behoudt de bestaansreden van de wettelijke hypotheek der vrouw haar volle gewicht.

Bij herhaling heeft de rechtspraak erop gewezen dat al wat de zekerheden van de gehuwde vrouw betreft van openbare orde is. (Rb. Charleroi 1/10/1943, R.P.N. 1944, 16; Rb. Nijvel 27/3/1912, Ann. Not. 1912, 232; Rb. Brussel 1/12/1917, Pas. 1918, III, 66).

Uitzonderingen op een wet van openbare orde kunnen slechts uit een klare en preciese tekst voortvloeien, ze worden niet vermoed. In geen geval kan een zuiver private overeenkomst zulk effect bereiken. (art. 6 B.W.).

Bij deze ontleding van de rechtspraak over het hier bestudeerde probleem zullen we het karakter van het wettelijk onderhoudsgeld nog dieper bestuderen.

C. Het Wettelijk Hypotheekrecht en de Tegenstelbaarheid ervan zijn niet zo absoluut noch onuitwisbaar als men vooropstelt: een Vonnis kan de opheffing van de inschrijving of de vermindering van het bedrag bevelen en de procedure van zuivering kan dezelfde inschrijving laten verdwijnen.

Persoonlijk hebben wij nooit voorgehouden dat de wettelijke hypotheek der vrouw en haar tegenstelbaarheid absoluut of onuitwisbaar zouden zijn. Integendeel, in kolom 1778 wezen we erop dat dit vrij artificieel in het leven geroepen probleem zonder enige moeite kan opgelost worden door gewoon gebruik te maken van de zuivering door art. 110 e.v. H.W. voorzien.

Het is inderdaad ook zo dat de man op grond van art. 72 en 95 H.W. de doorhaling of vermindering der inschrijving kan vorderen. Steeds is echter de tussenkomst der rechtbank nodig (Genin n° 1830). Het staat de vrouw niet vrij zelf afstand te doen van een inschrijving die ze ook niet op eigen houtje kan nemen. De inschrijving kan slechts genomen worden onder rechterlijke controle. De rechtbank neemt hierbij de belangen van alle betrokkenen in acht (Pandectes Belges T 51 V° Hypothèque légale n° 556). Het is dan ook niet meer dan logisch dat de toestemming tot doorhaling of vermindering op een autoriteit dient gebaseerd te zijn. Vergeten we niet dat de hypotheekwet van openbare orde is en elke uitzondering

dan ook limitatief dient geïnterpreteerd te worden. Aldus is het bijvoorbeeld zelfs niet mogelijk dat een dergelijke vordering door de vrouw zelf wordt ingeleid. (Rb. Gent, 11/1/1956, T.N. 1956, 12). Op de door art. 72, 95 en 110 H.W. geboden mogelijkheden komen we later terug.

D. Art. 71 bedoelt alle inschrijvingen en maakt geen uitzondering voor diegenen die onderhoudsgeld waarborgen.

Dit argument zou zwaar kunnen wegen indien:

1) Art. 71 zelf het woord « alle » gebruikte.

2) In de voorbereidende werken in verband met de bepalingen omtrent de wettelijke hypotheek der vrouw ooit het woord « onderhoudsgeld » zou zijn uitgesproken.

Men heeft het integendeel steeds gehad over schenkingen of nalatenschappen die de vrouw gedurende het huwelijk zouden toevallen. De wet van 1851 is veeleer ontstaan in een sfeer waarbij men het huwelijk vooral als een weloverwogen transactie tussen twee families zag. Bovendien was in de toenmalige mentaliteit echtscheiding een haast onbestaande zaak en greep men slechts hoogst uitzonderlijk naar de procedure van scheiding van tafel en bed.

De wetgever van 1851 heeft het probleem gewoon niet voorzien. In verband met dit argument kunnen we nog een ander merkwaardig verschijnsel vermelden.

Het probleem dat we hier behandelen is allesbehalve recent. Het houdt reeds verscheidene decennia de aandacht van notarissen, hypotheekbewaarders en auteurs gaande. Zo bracht het Consultatief Comité van de Federatie van Hypotheekbewaarders op 20 augustus 1932 een advies uit waarbij het zich uitsprak voor de oplossing die ook door het C.S.W. van de Notarissen wordt aangekleefd. Lid van dit Comité was E. Genin. Deze was het blijkbaar nochtans niet eens met de oplossing, want terwijl het desbetreffende advies in de Recueil Général de l'Enregistrement onder n° 17.136 werd afgedrukt, verscheen onder n° 17.135 een bijdrage van Genin die in § 11 verkondigde dat verzaking onmogelijk was zo de inschrijving tot waarborg van onderhoudsgeld strekte.

Na dit advies der Hypotheekbewaarders en het advies van het C.S.W. der Notarissen van 1956 verscheen het Verslag van de Commissie belast met het onderzoek van zekere vraagstukken betreffende de inrichting van de hypotheekbewaringen.

Deze Commissie bestond uit eminente juristen zoals wijlen Professor Z. Van Hee, Professor E. Schreuder en Meester Istas. Men kan onmogelijk aannemen dat zij het standpunt der Hypotheekbewaarders en Notarissen niet kenden. Zij konden zich blijkbaar nochtans niet eens verklaren met deze stelling, want bij de bespreking van artikel 71 leest men letterlijk in het Verslag p. 176, n° 204: « Welnu in de huidige stand van de rechtspraak is dit (= verzaking) haar onmogelijk, zelfs na de echtscheiding, gezien de onoverdraagbaarheid van de rente die de echtgenoot verplicht is haar uit te keren: de vrouw kan niet verzaken aan de tot zekerheid van die rente genomen inschrijving. » Onder n° 205 stelt de Commissie dan een tekst voor ter vervanging van het huidige art. 71 H.W.

E. De Vrouw is niet verplicht Inschrijving te Vorderen. Ze mag er dus aan Verzaken.

Een dergelijke zienswijze houdt geenszins rekening met de tekst en de geest van art. 69 en 70 H.W. De wetgever van 1851 voorzag dat de vrouw zou aarzelen om een dergelijke inschrijving ten laste van haar man te nemen. Dit was maar al te dikwijls gebeurd onder het vroegere systeem. (cfr. Verslag Lelièvre in Annales Parl. 1850-1851, Représentants, p. 577, Verklaring Minister van Justitie,

Pasin, 1851, 407). Daarom werden de bloedverwanten en aanverwanten tot en met de derde graad alsmede de Prokureur des Konings en de Vrederechter bevoegd verklaard om de inschrijving te vorderen. De Vrederechter en de Prokureur des Konings werden echter ontslagen van de verplichting de machtiging van de Voorzitter van de rechtbank te vragen. Daarom werd het woordje « ambts-halve » in art. 70 H.W. ingelast. (Pandectes elges, T 51, V° « Hypothèque Légale » n° 576, Delebecque, p. 265). De visie die de wetgever op de rol van beide magistraten had, blijkt duidelijk uit volgend citaat: « ... le juge de paix, ce magistrat respectable, si souvent confident des secrets domestiques et enfin, le procureur du Roi, surveillant naturel des intérêts des femmes mariées, pourront user d'une faculté que l'épouse aurait quelque répugnance à exercer elle-même. » (Verslag Lelièvre, Annales Parl., Représentants, 1849-1850, p. 1000).

Beweren dat de wetgever zich eerst gaat beijveren om de vrouw een degelijk beschermingssysteem te verschaffen en ze daarna toelaat er haar zin mee te doen wordt door De Page bestempeld als « le comble d'inconséquence » (De Page, VII, n° 653 A).

F. De Visie van Meester Vanimpe, die zelf steunt op Lepinois, V, n° 2155.

Citeren we letterlijk wat Lepinois schrijft: « Lorsqu'une pension alimentaire incessible et insaisissable est garantie par une hypothèque on admet assez généralement que l'inscription ne peut être rayée même du consentement de celui à qui sont dus les aliments. Qu'il en soit ainsi quand l'hypothèque a été constituée par le donateur ou le testateur qui a déclaré la pension alimentaire insaisissable et incessible, nous le concevons. En effet, permettre au bénéficiaire de la rente alimentaire d'aliéner la garantie que le donateur ou le testateur y a attachée, serait violer manifestement sa volonté. C'est en prévision de l'insolvabilité du débiteur que celui-ci a créé cette garantie et, dans sa pensée, la rente et l'hypothèque constituent un tout indivisible dont le bénéficiaire ne pourra disposer. Aussi la Cour de Lyon a-t-elle bien jugé que, en pareil cas, le créancier ne peut céder le droit d'antériorité qu'il tient de son inscription (Lyon 28.4.1896).

« Mais au contraire lorsqu'il s'agit d'une hypothèque stipulée entre les parties pour assurer le service d'aliments dus en vertu de la loi ou pour tout autre cause, nous pensons que malgré le caractère d'inaliénabilité de la créance, il est permis d'y renoncer. L'ordre public n'est nullement intéressé au maintien de cette garantie qui n'a sa source que dans une convention d'un caractère purement privé, et non dans la loi elle-même. »

Lepinois maakt dus een zeer duidelijk onderscheid tussen hypotheeken welke uit overeenkomst ontstaan en diegene waar er van wilsovereenkomst geen sprake is. Artikel 43 H.W. doet precies hetzelfde. Tegenover de bedongen hypotheek wordt de testamentaire en de wettelijke hypotheek gesteld waarvan het ontstaan geheel vreemd is aan enige wilsovereenkomst. Enkel wat betreft conventionele hypotheeken meent Lepinois dat verzaking mogelijk is. Dit is logisch. Het gaat hier immers om niets anders dan een toepassing van art. 1134 B.W. krachtens dewelke elke overeenkomst met wederzijdse toestemming kan herroepen worden. Lepinois sluit de mogelijkheid tot verzaking uit zo het om een testamentaire hypotheek gaat. Testeren is een eenzijdige handeling en sluit bijgevolg elke toepassing van 1134 B.W. uit. A fortiori dient de mogelijkheid tot verzaking te worden uitgesloten waar én het recht op onderhoudsgeld én de hypotheek uit wetsbepalingen van openbare orde voortspuiten. Hier is nergens meer sprake van een wilsuiking van wie ook waaruit rechten ontstaan. Verder zullen we trouwens aan-

tonen dat niet alleen tussen de zekerheden maar ook tussen de gewaarborgde rechten een diepgaand verschil bestaat.

G. De vrouw verliest ook haar voorkeurrecht.

In onze vroegere bijdrage schreven we in kolom 1774 dat zelfs wanneer de vrouw geldig kan verzaken zij haar voorkeurrecht op de prijs behoudt. (Genin n° 1850, 1855; Martou III, n° 930; Rb. Dinant 29.10.64, Jur. Liège 1964-65, 84).

Het is precies dit argument dat uitgespeeld wordt om aan te tonen dat de vrouw aan haar inschrijvingen, ook diegene die tot zekerheid van onderhoudsgeld werden genomen, mag verzaken. Men wijst erop dat de verzaking enkel in het voordeel van een welbepaalde derde gebeurt. De vrouw verzaakt enkel aan haar volgrecht in het voordeel van de derde verkrijger. In de betrekkingen tussen de vrouw en de andere schuldeisers, die vreemd bleven aan de verzaking, brengt deze verzaking echter geen enkele wijziging. De vrouw behoudt dan ook het tweede nuttige effect dat aan een inschrijving verbonden is: het recht om vóór andere schuldeisers uit de opbrengst van het goed betaald te worden. (Genin n° 1850, Martou III, n° 930, De Page VII, n° 652 A).

Meester Istas meent dat het artikel van Genin in de Recueil Général n° 17.135 geen steun biedt voor deze stellingen. We menen dat hier met de nodige nuances moet gewerkt worden. Het artikel van Genin schijnt inderdaad wel een contradictie in zich te dragen. Onder § 9 vinden we de tekst die door Meester Istas wordt geciteerd. Daarin wijst Genin erop dat een verzaking aan de inschrijving een verlies betekent van beide nuttige gevolgen aan de inschrijving verbonden nl. het volgrecht en het voorkeurrecht. Deze stelling druist dus in tegen hetgeen hij later in n° 1850 van zijn basiswerk heeft geschreven.

In hetzelfde artikel vinden we echter twee paragrafen die wij ter staving van onze mening konden aanvoeren. Citeren we:

§ 11, p. 354 « Si l'inscription garantit une créance incessible, telle une pension alimentaire à servir à la femme séparée de corps, l'incessibilité attachée à la rente s'étend à la garantie et la femme ne pourrait y renoncer au profit de quiconque. »

§ 6, p. 350 « Mais la renonciation serait nulle si elle était consentie au profit de tous les créanciers présents et futurs du mari parce qu'elle constituerait, dans les réalités une renonciation faite directement au profit du mari ». In die geest wordt dan ook geëist dat de derde in wiens voordeel verzaakt wordt welbepaald is. (Rb. Brussel, 25/11/1952, Rec. Gén. 1954, 180). Vandaar ook dat de notaris moet aanduiden krachtens welke akte deze derde het goed heeft verkregen. (Pandectes Belges 151, V°, Hypothèque Légale n° 617; Genin n° 1856; vergelijk Brussel 16/11/1966, Pas. 1967, II, 162 en T.N. 1968, 173; Rb. Gent, 23/4/1958, 166; Rb. Dinant, 29/10/1964, Jur. Liège 1964-65, 84; Rb. Brussel 10/5/1894, Rec. Gén., n° 12.308).

De voorstanders van de theorie als zou de vrouw ook aan een inschrijving genomen tot zekerheid van onderhoudsgeld kunnen verzaken hebben dit onderdeel van hun stelling nochtans meer dan nodig.

Eerlijk gezegd, wij zijn sterk geneigd om met Meester Istas te verkondigen dat de verzaking aan de inschrijving ook een verlies betekent van het recht om vóór andere schuldeisers betaald te worden. Daarmee hebben we echter ook een zeer sterk argument verkregen om de door ons bestreden opvattingen te ontkrachten. Laat ons even de zaken heel concreet bekijken.

Het is in dit land zo dat de meeste gezinnen lang moeten werken eer zij één onroerend goed, meestal een

eigen huis, bezitten. Wanneer dit onroerend goed wordt verkocht en de vrouw heeft verzaakt aan haar inschrijving staat zulks in feite gelijk met een verzaken aan haar hypotheek, hetgeen nochtans volkomen ongeoorloofd is. Inderdaad, het argument als zou de vrouw door de verzaking aan haar inschrijving de hypotheek niet verliezen (argument dat o.a. door Rb. Gent 23/4/1958 T.N. 1958, 166 en R. Derijcke in R.C.J.B. 1949, p. 246 aangehaald wordt) faalt hier volkomen. Er is geen goed in de familie meer waarop de vrouw haar hypotheek kan inschrijven en een nieuwe inschrijving op het verkochte goed is uiteraard onmogelijk. De vrouw bevindt zich dus precies in dezelfde situatie als diegene waarbij zij aan haar hypotheek zelf had verzaakt. Zij wordt een gewone, chirograire schuldeiser. Tot welke gevolgen dit leidt indien de man nog een aantal andere schuldeisers heeft of vrij kwistig met geld omspringt laat zich raden. Het is nochtans precies een dergelijke situatie die de artikelen 64 e.v. hebben willen voorkomen.

De situatie zou nog schokkender zijn indien op hetzelfde goed nog een aantal andere schuldeisers waren ingeschreven, die eigenlijk nooit verhoopt hadden ooit nog enig nut uit hun inschrijving te halen, maar voor wie de verzaking van de vrouw thans als hemels manna komt.

Sluiten we deze argumentatie af met een beslissing van de rechtbank van Aarlen volgens dewelke de debiteur van onderhoudsgeld die het enig onroerend goed dat hij bezit vervreemdt, handelt met de bedoeling zijn schuldeiser te benadelen. (Rb. Aarlen, 21.4.67, Jur. Liège 1967-68, 245).

Stippen we bovendien nog even aan dat zo Meester Istas een argument in De Page VII, n° 654 zoekt, hij deze tekst in samenhang met n° 655 moet citeren waarin we lezen: «De regel van 71 H.W. heeft nochtans een logische uitzondering: de vrouw kan niet verzaken zo de hypothecaire inschrijving verbonden is aan onoverdraagbare rechten».

V. Kritisch Onderzoek van de Rechtspraak.

Chronologisch en logisch wensen wij te beginnen met het vonnis van Rb. Brussel, 10/5/1894, Rec. Gén. n° 12308.

De feiten waren als volgt. Bij testament krijgt een juffrouw die volstrekt geen afstammelingen was van de de cujus een lijfrente welke onoverdraagbaar en niet vatbaar voor beslag wordt verklaard. Tot zekerheid van deze rente vestigt de testator tevens een hypotheek op al zijn onroerende goederen, die trouwens zeer talrijk waren. De erfenamen van de de cujus verkopen een aantal van deze onroerende goederen met de belofte t.a.v. koper dat ze de prijs zullen aanwenden om alle inschrijvingen uit te doven.

Wanneer wordt opgeworpen dat de juffrouw niet kan verzaken antwoordt de rechtbank: «de onoverdraagbaarheid der rente betekent niet dat men niet kan verzaken aan de hypotheek die tot waarborg van deze rente strekt».

Verder wijst de rechtbank erop «dat de rente nog meer dan voldoende gewaarborgd wordt door de resterende goederen».

Wat onmiddellijk opvalt is:

- 1) Het gaat hier om bedongen onderhoudsgeld.
- 2) Het gaat hier om een testamentaire hypotheek.

Men kan dan ook onmogelijk dit vonnis aanhalen om een situatie op te lossen waar men te doen heeft met:

- 1) een wettelijke hypotheek,
- 2) wettelijk onderhoudsgeld.

De wettelijke hypotheek kan enkel ontstaan in de door de wet limitatief aangeduide gevallen (art. 42, 44 en 47 H.W.). De wil van het individu speelt hier niet de minste rol. De testamentaire hypotheek daarentegen dient gezien in het licht van art. 544 B.W. en de vrijheid van testeren zoals deze door art. 967 e.v. B.W. wordt geregeld.

Er is een reuzegroot verschil tussen het bedongen onderhoudsgeld dat los van elke onderhoudsverplichting kan gevestigd worden en het recht op onderhoudsgeld dat door art. 212 B.W. e.v. als een der meest fundamentele verplichtingen tussen personen door een enge bloedsband verbonden wordt gesanktionneerd.

Reeds in «Les Pandectes Belges» v° Aliments n° 260, 261, 271 en 275 vinden we volgend onderscheid «De vraag of het onderhoudsgeld al dan niet vatbaar is voor beslag hangt af van zijn gerechtelijk of buitengerechtelijk karakter. De wet heeft de oorzaken en de maat van onbeslagbaarheid bepaald die ze aan onderhoudsgelden wil geven. Men kan daar niet over gaan. Dit zou een miskenning zijn van de geest van het B.W. die de omloop der goederen favoriseert en een schending van het principe van openbare orde dat de goederen van een debiteur het gemeenschappelijk pand zijn van zijn schuldeisers. De onoverdraagbaarheid geldt slechts voor onderhoudsgeld waaraan de wet zelf dit karakter geeft, niet voor legaten enz. Enkel in die gevallen bestaat er een motief van openbare orde.»

Voegen we hier nog aan toe dat het Hof van Cassatie reeds in 1891 (dit is drie jaar vóór het vonnis van de rechtbank van Brussel) besliste dat een bedongen onbeslagbaarheid niet tegenstelbaar is aan derden. (Cass. 22/10/1891, Pas. 1891, I. 261).

Dus maakte men reeds vóór het Gerechtelijk Wetboek een groot onderscheid tussen bedongen en wettelijk onderhoudsgeld. Het Gerechtelijk Wetboek heeft tenslotte duidelijk de knoop doorgehakt. Art. 1410 voorziet thans duidelijk dat onbeslagbaarheid nog enkel geldt voor het wettelijk onderhoudsgeld. Men heeft bij de opstelling van het Gerechtelijk Wetboek geen enkele reden gezien om de onbeslagbaarheid van testamentaire alimentatiegelden te behouden. (Verslag van Reepinghen in Pasin. 1967, 505). Dit vonnis, dat in se al een gans andere situatie betrof, mist dan ook alle actuele betekenis.

Het is nochtans op dit vonnis dat R. Derijcke in 1949 zijn stellingen fundeerde, terwijl de rechtbank van Gent in 1958 zich op haar beurt door Derijcke liet beïnvloeden (R.C.J.B. 1949, p. 249; T.N. 1958, 166).

Het vonnis van de Rb. Gent 23/4/1958 T.N. 1958, 166 betrof volgende feiten:

1) Op 1/7/1957 openbare verkoop van het bezwaarde goed.

2) Op 14/9/1957 vereffening van de huwelijksgemeenschap en verzaking van de vrouw aan haar inschrijving voor onderhoudsgeld. Het onderhoudsgeld was haar toegewezen door de rechtbank tot de dag waarop de huwelijksgemeenschap vereffend zou zijn.

De rechtbank heeft hier in feite de zaak zeer juist opgelost doch met een motivering die we niet kunnen bijtreden. De vrouw had inderdaad geen recht meer op haar inschrijving. Doordat de vereffening gebeurd was, was de hoofdverbintenis uitgedoofd. Krachtens art. 108, 1°, H.W. was daardoor de hypotheek tenietgegaan. Dit zijn dus twee redenen door art. 95 H.W. voorzien welke de gerechtelijke doorhaling wettigen. De rechtbank zegt zelf «Overwegende dat de Prokureur des Konings meent dat hij niet moet tussenkomen vermits de gehele doorhaling werd gevorderd zodat niet art. 72 van toepassing is doch wel art. 95 H.W.».

Men vraagt zich dan ook af waarom de rechtbank zich dan op een zijspoor heeft begeven om zich over de geldigheid van de handlichting uit te spreken. De doodgewone toepassing van art. 95 H.W. had alles opgelost.

Nochtans stelt dit vonnis ongeweten een gevaarlijk principe. In casu had de vrouw immers genoegdoening gekregen doch dit is niet altijd zo.

Vandaar dat wij ons niet met deze motivering kunnen verenigen.

Het principe is en blijft:

1) De vrouw beslist niet zelf of zij het recht op onderhoudsgeld heeft en hoeveel.

2) De vrouw beslist niet zelf of zij recht heeft op een hypotheek en of zij de inschrijving mag nemen.

Het gaat hier om rechten die voortvloeien uit wetsbepalingen van openbare orde en die enkel onder gerechtelijke controle kunnen uitgeoefend worden.

Bijgevolg staat het de vrouw ook niet vrij zelf te beslissen dat:

1) Zij geen recht op onderhoudsgeld meer heeft.

2) Zij bijgevolg ook de hypotheek en de inschrijving niet meer nodig heeft.

De rechterlijke controle — enig mogelijke waarborg tegen manipulaties, onervarenheid of lichtzinnigheid — en art. 95 H.W. dienen onverminderd gehandhaafd te worden.

Merken we tenslotte nog op dat waar het vonnis zegt: « dat zekere auteurs nochtans van mening zijn dat hierop uitzondering moet worden gemaakt wanneer de inschrijving genomen is tot waarborg van niet conventionele alimentatiegelden ».

Lepinois V n° 2137 een inhoud toeschrijft die daar niet te vinden is. Dit nummer spreekt immers over de hypotheek tot zekerheid van dotale goederen genomen.

Het vonnis van de *Rb. Dendermonde* 27/12/1947 (RCJB 1949, 237) betreft een verzaking aan de rang van de inschrijving doch niet aan de inschrijving zelf.

Het vonnis van *Rb. Dinant* 29/10/1964 (Jur. Liège 1964-65, 84) betreft een geval waarin de vrouw haar schuldverordering niet kon aantonen. In zulk geval dient dan ook niet art. 71 doch wel 95 H.W. toegepast.

Een arrest van het Hof van beroep van *Brussel* 16/11/1966 (Pas. 1967, II, 162 en T.N. 1968, 173) betrof volgend geval.

Een man had een onroerend goed aan een gemeente verkocht. Zijn vrouw had op dit goed een inschrijving voor onderhoudsgeld voor een bedrag van 50.000 fr. genomen.

Het Hof beveelt dat de vrouw handlichting zou geven en dat haar een andere garantie wordt verstrekt. Het betreft hier in feite een loutere toepassing van art. 95 H.W.

Volgens het advies van het Comité der Hypotheekbewaarders dd. 20/8/1932 (Rec. Gén. 17136) is de vrouw alleen rechter over de redenen van familiale aard die haar ertoe kunnen aanzetten om aan de inschrijvingen te verzaken. We verwijzen gewoon naar onze commentaar op het vonnis van *Gent* 1958. Bovendien, gaat het meestal niet alleen om de belangen van de vrouw doch ook om die van minderjarige kinderen.

VI. Andere mogelijke Oplossingen.

A. Artikel 72 en 95 H.W.

De wetgever had voorzien dat de inschrijvingen ten voordele van de vrouw genomen overdreven of zonder voorwerp konden worden. De voorgestelde tekst voor art. 71 voorzag zelfs uitdrukkelijk dat de man steeds de doorhaling of vermindering kon vragen voor de rechtbank. (Verslag Lelièvre, Annales Parl., Représentants, 1849-1850, p. 1000, Bespreking van 7/2/1850 Annales Parl., Représentants, 1850-1851, p. 629). De art. 72 en 95 H.W. maakten deze alinea uiteraard overbodig.

De vraag tot de algehele doorhaling dient gebaseerd te worden op art. 95 H.W. zo de rechtbank zich dient uit te spreken over de louter juridische vraag of de schuldverordering van de vrouw nog bestaat. Zo er slechts een gedeeltelijke doorhaling wordt gevraagd of een gehele doorhaling die echter van de beantwoording van een opportuniteitsvraag afhankelijk is, is art. 72 H.W. toepasselijk. (*Rb. Antwerpen* 12/5/1876, Pas. 1877, III,

254, *Rb. Antwerpen* 2/3/1901, Rec. Gén. n° 13.721 en Pas. 1902, III, 273, *Rb. Gent*, 27/11/1907 B.J. 1908, *Rb. Nijvel* 27/3/1912, Ann. Not. 1912, 232, *Rb. Brussel*, 1/12/1917, Pas. 1918, III, 66, *Rb. Dendermonde*, 17/1/1931 R.P.N. 1931, 713, *Rb. Charleroi*, 1/5/1943, R.P.N. 1943, 368, *Rb. Gent*, 14/7/1942, T.N. 1944, 169, *Luik* 8/1/1932, Pas. 1932, II, 235, *Rb. Kortrijk*, 22/2/1931, Rec. Gén. n° 16.998 met noot Génin, *Rb. Gent*, 29/2/1928, B.J. 1928, 541, *Rb. Verviers*, 21/6/1899, P.P. 1902, n° 1292, *Rb. Brussel*, 2/2/1901, Rec. Gén., n° 13.429, *Rb. Mons*, 8/3/1872, Pas. 1872, III, 128).

De gehele of gedeeltelijke doorhaling op grond van art. 72 H.W. moet gevorderd worden door de man, ook al is de vrouw akkoord (*Rb. Charleroi* 1/10/1943, R.P.N. 1944, 16). De vrouw kan dus niet zelf de vordering instellen. (*Rb. Gent*, 11/1/1956 T.N. 1956, 12). Het lijkt ons dan ook a fortiori onmogelijk dat de vrouw zonder enige rechterlijke controle verzaakt.

Het is op basis van art. 72 H.W. dat de rechtbank van *Mons* reeds in 1939 het probleem oploste. « Attendu que cette radiation ne peut avoir lieu qu'en vertu d'une décision judiciaire parce que prise pour garantir le paiement d'une pension alimentaire incessible au profit de l'épouse du demandeur. Attendu que la dite inscription ne peut faire l'objet d'une renonciation volontaire de l'épouse. » (*Rb. Mons*, 8/2/1939, R.P.N. 1939, 176).

B. Artikel 110 H.W.

De zuivering laat toe eenieders belangen veilig te stellen en geschiedt zonder enige rechterlijke tussenkomst. Vermits de notaris vóór de verkoop toch reeds een hypotheekaire staat heeft moeten lichten kan hij zonder enige moeite of kosten de koper de gegevens aan de hand doen die deze nodig heeft.

Besluit

Zoals we aantoonen heeft de wetgever zelf de middelen voorzien om het probleem op te lossen. Laat ons de mogelijkheden onder ogen nemen die zich kunnen voordoen en daaruit onze besluiten trekken.

A. De verzaking wordt gedaan vóór de verkoop.

Redenen hiertoe kunnen zijn: beletten dat de reputatie van de man geschaad wordt, het bekomen van een hogere prijs. Vermits de verkoop nog niet gebeurd is, is het onmogelijk de derde in wiens voordeel men verzaakt, behoorlijk aan te duiden. Bijgevolg geldt ze voor alle schuldeisers en is dus rechtstreeks in het voordeel van de man (vide supra). Men mag ook niet vergeten dat steeds de kans bestaat dat de verkoop niet doorgaat. De verzaking komt dan ook weer rechtstreeks ten goede van de man.

B. De verzaking gebeurt na de verkoop.

a) Er zijn andere hypotheekaire schuldeisers ingeschreven. Zo hun inschrijving slechts voor een geringer bedrag is genomen kan de koper erin toestemmen hen bij voorrang uit te betalen, zodat hij geen uitoefening van hun volrecht meer hoeft te vrezen. Vermits in de optiek van Meester Istas door de verzaking van de vrouw ook haar voorkeurrecht is verloren gegaan wordt zij gewone chirografaire schuldeiser. Of zij ooit haar geld zal krijgen hangt gewoon af van het antwoord op de vraag welke andere chirografaire schuldverordeningen er nog tegen de man bestaan.

Dit zou volkomen in strijd zijn met de visie van ons rechtssysteem op onderhoudsgeld (cfr. Cass. 2/7/1891, Rec. Gén. 11.768 « une crime qui prime toutes les autres, c'est-à-dire du droit aux aliments, de la dette que la loi

elle-même consacre par des considérations de l'ordre le plus élevé et qui subsiste indépendamment de toute convention matrimoniale.»)

b) De vrouw was de enige ingeschreven schuldeiser. In dit geval kent de koper zeer goed de rechten van de vrouw. Er is dan ook geen enkele reden waarom hij tussen twee mogelijke procedures die geen noemenswaardig financieel verschil betekenen niet diegene zou kiezen welke ervoor zorgt dat de vrouw zeker krijgt wat haar toekomt.

We vragen ons af waarom men van notariszijde hals-

starrig wil blijven voortwerken met een op zijn minst zeer gewaagde interpretatie van art. 71 H.W., daar waar art. 72, 95 en 110 H.W. de meest veilige en vlotte middelen bieden.

In plaats van zich aan een juridische koorddanserij te wagen zou men veel beter pogen de panische angst voor hypotheeken die bij het grootste gedeelte van onze bevolking leeft te overwinnen door een degelijke voorlichting over de mogelijkheden door de zuivering geboden.

J. KOKELENBERG

Assistent K.U.L. en U.F.S.A.L.

DE BURGERLIJKE VORDERING EX DELICTO VOOR DE ARBEIDSRECHTBANK

1. Uitoefening van de burgerlijke vordering.

De arbeidsrechtbank is bevoegd om kennis te nemen van geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, onverminderd de toepassing van de wetbepalingen die deze bevoegdheid verlenen aan de strafrechter, wanneer een strafvordering voor hem aanhangig is (art. 578, 7° G.W.).

De burgerlijke vordering kan bij de arbeidsrechtbank als hoofdvordering of als tussenvordering aanhangig gemaakt worden; zij wordt ingeleid en gevonnist overeenkomstig de regelen van het gerechtelijk wetboek wat de bevoegdheid en de rechtspleging betreft. De burgerlijke vordering als hoofdvordering is bij dagvaarding in te leiden, daar art. 578, 7° van het gerechtelijk wetboek niet opgenomen is in de limitatieve opsomming van de vorderingen die bij verzoekschrift mogen ingeleid worden (art. 704 G.W.). Ze kan ook door vrijwillige verschijning van de partijen bij de arbeidsrechtbank aanhangig gemaakt worden (art. 706 G.W.), maar in de praktijk zal dit haast nooit gebeuren. Die burgerlijke vordering kan ook door eiser als tussenvordering bij konklusie ingesteld worden, vermits een vordering voor de arbeidsrechtbank aanhangig kan uitgebreid of gewijzigd worden, indien de nieuwe, op tegenspraak genomen konklusies, berusten op een feit of akte in de dagvaarding aangevoerd, zelfs indien hun juridische omschrijving verschillend is; die konklusie is ter griffie neer te leggen (art. 807 en 809 G.W.). Tén slotte tussen de partijen in het geding kan de burgerlijke vordering als tussenvordering ingesteld worden bij konklusies neergelegd ter griffie en overgelegd aan de overige partijen (art. 809 G.W.).

De voorwaarden tot uitoefening van de burgerlijke vordering of de vordering tot schadevergoeding ex delicto voor de arbeidsrechtbank zijn:

1) Het bestaan van een inbreuk op de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank m.a.w. een inbreuk op een materie die behoort tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank, inbreuk die voortaan kortweg als sociaal misdrijf of sociale inbreuk zal betiteld worden. De eiser moet dus zijn burgerlijke vordering steunen op een sociaal misdrijf; zo de wezenlijke elementen van het misdrijf niet bestaan is de burgerlijke vordering onontvankelijk te verklaren;

2) Het sociaal misdrijf moet schade berokkend hebben; de benadeelde partij moet persoonlijk schade geleden hebben (Cass. 24 april 1939, Pas. 1939, I, 206);

3) Het bestaan van een oorzakelijk verband tussen het sociaal misdrijf en de schade; de schade moet derhalve het gevolg zijn van het ingeroepen sociaal misdrijf;

4) Een van de partijen (eiser of verweerder) moet de hoedanigheid van werknemer hebben; deze voorwaarde is vervat in art. 81, al. 3 van het gerechtelijk wetboek dat bepaalt dat in de geschillen betreffende de aangelegenheden bedoeld in art. 578, 7° (burgerlijke vordering) een van de sociale rechters in sociale zaken moet benoemd zijn als werkgever, de andere als arbeider of als bediende, naar gelang de hoedanigheid van de betrokken werknemer; een der partijen dient de hoedanigheid van werknemer gehad te hebben op het ogenblik dat het ingeroepen sociaal misdrijf werd gepleegd;

5) Eiser moet de nodige bekwaamheid hebben om zelf in rechte op te treden; voor de personen die volgens het burgerlijk recht onbekwaam zijn om een rechtsvordering in te stellen (o.a. de minderjarige) zal de wettelijke vertegenwoordiger(s) namens de onbekwame optreden. Een gehuwde vrouw kan in eigen naam optreden voor de schade geleden als werknemster of werkgeefster (art. 226 bis B.W.). Ook de rechtspersonen die een juridisch bestaan hebben kunnen de burgerlijke vordering instellen;

6) De burgerlijke vordering moet gericht zijn tegen de dader, mededader of medeplichtige van het sociaal misdrijf of tegen hun erfgenamen of tegen de rechtspersoon die burgerrechtelijk aansprakelijk is voor het sociaal misdrijf gepleegd door haar aangestelde of lasthebber maar in feite hiervoor rechtstreeks verantwoordelijk is. Zo de dader minderjarig is moet(en) de wettelijke vertegenwoordiger(s) samen met de dader gedagvaard worden. De benadeelde partij kan, na haar burgerlijke vordering voor de arbeidsrechtbank gebracht te hebben, hiervan afstand doen, en zich burgerlijke partij stellen voor de strafrechter en omgekeerd (Cass. 27 mei 1943, Pas. I, 207 en noot), zodat de rechtspreuk « Electa una via non datur recursus ad alteram » te vergeten is. De benadeelde partij, alhoewel zij wat de burgerlijke vordering betreft de keuze heeft tussen de arbeidsrechtbank en het strafgerecht, mag echter dezelfde rechtsvordering niet tegelijkertijd voor beide gerechten brengen (Cass. 13 januari 1969, Arr. Cass. 1969, blz. 465). Zo het bestaan van het sociaal misdrijf dat de grondslag vormt van de bij de arbeidsrechtbank aanhangig gemaakte burgerlijke vordering aan de strafrechter onderworpen werd, moet de arbeidsrechtbank haar uitspraak schorsen tot de strafrechter over de strafvordering definitief uitspraak heeft gedaan. Het beginsel « Le criminel tient le civil en état » is immers van openbare orde en kan in elke stand van het geding ingeroepen worden; de wetgever heeft tegenstrijd willen vermijden tussen het vonnis dat over de publieke vordering en het vonnis dat over de vordering tot schadevergoeding uitspraak doet. Een definitief vonnis van veroordeling of vrijspraak op strafgebied geldt erga omnes en moet door de burgerlijke rechtbank aanvaard worden (Art. 3 en 4 van de wet van 17 april 1878, Cass., 1 februari 1951, Pas. 1951, I, 357).

Zolang de openbare vordering niet in beweging is gebracht, volgt de burgerlijke vordering vrij haar loop voor de arbeidsrechtbank; wanneer een eindvonnis ter zake is geveld blijft die beslissing verworven aan partijen, doch de strafrechter is niet gebonden door de beslissing van de arbeidsrechtbank in verband met het strafbaar feit.

Eiser moet het bestaan van het sociaal misdrijf bewijzen en de arbeidsrechtbank moet, zo er geen strafvonnis is, nagaan of het bewijs ervan ten genoegen van recht aangevoerd werd.

De burgerlijke vordering kan voor de arbeidsrechtbank gebracht worden, zo de strafrechter haar onontvankelijk heeft verklaard, omdat de strafvordering reeds was vervallen door verjaring, de dood van de verdachte of amnestie op het ogenblik dat de benadeelde partij zich voor de strafrechter burgerlijke partij stelde; in dit geval heeft de strafrechter immers over het misdrijf zelf geen uitspraak gedaan.

De eiser zal in 't algemeen geen moeilijkheden onderkennen om het bewijs van het bestaan van het sociaal misdrijf te leveren, daar de meeste sociale inbreuken overtredings- of reglementaire misdrijven zijn (Hof van Beroep Luik, 11 februari 1971, J.T.T. 1971, blz. 173); vermits de strafbare gedraging ter zake bestaat in een handelen of niet-handelen, blijft de goede of kwade trouw van de dader buiten beschouwing, zodat tenzij de wetgever er uitdrukkelijk anders over beslist of zulks duidelijk uit de bewoordingen van de wettekst blijkt, opzet hier evenmin vereist is.

Het gezag van het gewijsde van een beslissing op de burgerlijke rechtsvordering, ook al is deze beslissing door de strafrechter gewezen, raakt de openbare orde niet zelfs indien de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan (Cass. 3 november 1970, Arr. Cass. 1971, blz. 205); die exceptie van gewijsde kan ongetwijfeld in elke stand van het geding worden voorgedragen voor de arbeidsrechtbank voor dewelke de burgerlijke vordering is ingesteld, maar zij kan door de arbeidsrechtbank niet ambtshalve opgeworpen worden (art. 27 G.W.). De definitieve beslissing betreffende de strafvordering mag echter, ingevolge art. 4 van de wet van 17 april 1878 houdende voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering niet meer betwist worden ter gelegenheid van een burgerlijke vordering voor de arbeidsrechtbank, ook al werd deze ingesteld door de erfgenamen van het slachtoffer tegen de persoon die voor de door de veroordeelde gepleegde feiten burgerrechtelijk aansprakelijk is (Cass. 24 juni 1926, Pas. 1927, I, 23).

2. Nut van de burgerlijke vordering.

De rechtsvordering ingeleid voor de arbeidsrechtbank en die strekt tot de uitvoering van een kontraktuele of wettelijke verplichting (betaling van loon, overloon, opzeggingsvergoeding, vakantiegeld, commissieloon enz.) verjaart meestal één jaar na het eindigen van de arbeidsovereenkomst. Na de verjaring van de rechtsvordering gesteund op een wettelijke of kontraktuele bepaling van het arbeids- of het sociaal recht, kan men toch, dank zij de burgerlijke vordering, er nog in slagen voldoening te bekomen. De burgerlijke vordering is dus, telkens de rechtsvordering verjaard is, de enige doelmatige manier om de nadelige gevolgen van de verjaring van de rechtsvordering uit te schakelen en om de beoogde en rechtmatige vergoeding te bekomen. Een rechtsvordering strekkende tot betaling van loon, twee jaar na de beëindiging van de arbeidsovereenkomst door de werknemer tegen de werkgever ingesteld, zal door de arbeidsrechtbank verjaard worden verklaard, zo de werkgever de verjaring inroep; het is de arbeidsrechtbank evenwel niet toegelaten het middel van verjaring ambtshalve toe te passen (art. 2223 B.W.). Stelt de werknemer nochtans twee jaar na het einde van de arbeidsovereenkomst tegen zijn werkgever een burgerlijke vordering

in om betaling van zijn loon te bekomen m.a.w. als hij zijn vordering steunt op het misdrijf van niet-betaling van loon en het bestaan van dat misdrijf bewijst — het misdrijf is bewezen zo het bewijs geleverd wordt dat het loon op het verschuldigde tijdstip niet betaald werd — zal de werkgever veroordeeld worden tot betaling van door de eiser geleden schade, dit is tot betaling van het bedrag van achterstallig loon. Daar de burgerlijke vordering eveneens aan een verjaringstermijn onderworpen is, dient deze natuurlijk tijdig ingesteld te worden en is het ook noodzakelijk de verjaring ervan te behandelen.

3. Verjaringstermijn van de burgerlijke vordering.

De termijn van verjaring van de burgerlijke vordering wordt thans geregeld bij art. 26, 27 en 28 van de wet van 17 april 1878 gewijzigd bij de wet van 30 mei 1961; vóór die wet van 1961 gold één en dezelfde verjaringstermijn voor de publieke en de burgerlijke vordering. De minimum duur voor de verjaring van de burgerlijke vordering volgende uit een misdrijf is nu vijf volle jaren te rekenen van de dag waarop het misdrijf werd gepleegd; zij kan echter niet vóór de publieke vordering verjaren. De daden die de verjaring van de publieke vordering stuiten of opschorten, zullen de verjaring van de burgerlijke vordering stuiten of opschorten en derhalve de duur van de verjaring ervan verlengen. Vijf jaar is hier dus een minimum verjaringstermijn.

Wanneer de burgerlijke vordering regelmatig en te kwamer tijd werd ingesteld, loopt de verjaring ervan niet meer tegen de «eiser» totdat het geding beëindigd is door een in kracht van gewijsde gegane beslissing. Zo deze beslissing enig voorbehoud inhoudt, begint na de uitspraak een nieuwe verjaringstermijn van dertig jaar te lopen om de eis, die daarop betrekking heeft bij de rechtbank aanhangig te maken. Het daareven gebruikt woord «eiser» bedoelt de persoon die schadeloosstelling vraagt; hij behoudt die hoedanigheid zelfs als hij, ingevolge de procedure, verweerder op verzet, appellant, geïntimeerde of verweerder in cassatie wordt.

Opdat de beschikkingen betreffende de verjaring van de burgerlijke vordering zouden toepasselijk zijn, is vereist dat de burgerlijke en de publieke vordering dezelfde oorzaken hebben; is het voorwerp van de burgerlijke vordering op een andere juridische grond zoals een overeenkomst, een oneigenlijke overeenkomst of een oneigenlijk misdrijf gesteund, dan gelden deze verjaringstermijnen niet.

Vermits de burgerlijke vordering niet voor de publieke rechtsvordering kan verjaren, zullen de daden die verjaring van de publieke vordering stuiten of schorsen eveneens de verjaring van de burgerlijke vordering stuiten of schorsen.

De daden die de verjaring van de burgerlijke vordering stuiten, stuiten sedert de inwerkingtreding van de wet van 30 mei 1961 niet meer de verjaring van de publieke vordering. Immers het oud artikel 25 van de wet van 17 april 1878 dat luidde als volgt: «De daden, die de verjaring van de publieke vordering stuiten, stuiten insgelijks de verjaring van de burgerlijke vordering en omgekeerd» werd afgeschaft; de nieuwe wet van 30 mei 1961 herneemt die tekst niet. Daaruit moeten wij inderdaad het logisch besluit trekken dat de daden die de burgerrechtelijke verjaring stuiten, thans niet meer de verjaring van de publieke vordering beïnvloeden, terwijl de burgerlijke vordering beïnvloed blijft door het lot van de publieke vordering, vermits de burgerlijke vordering nooit voor de strafvordering kan verjaren (art. 26 van de wet van 27 april 1878 gewijzigd bij de wet van 30 mei 1961).

De erkenning van verantwoordelijkheid door de dader van het misdrijf stuit de verjaring van de burgerlijke vordering niet. De verbintenis aangegaan door de dader van

een misdrijf de schade hierdoor veroorzaakt te herstellen, stuit de burgerlijke vordering ontstaan uit dit misdrijf niet (Ber. Brussel, 26 oktober 1960, Pas., 1961, II, 257).

Een burgerlijke vordering die verjaard is kan niet meer gestuit worden (Cass. 29 juni 1961, Pas., 1961, I, 1195).

Na de stuiting van de burgerlijke vordering, zelfs indien het misdrijf in een geschrift is erkend, begint de verjaring bepaald voor de burgerlijke vordering opnieuw te lopen en geenszins de dertigjarige verjaring, tenzij de partijen de wil hebben uitgedrukt de delictuele verbintenis door een contractuele verbintenis te vervangen (Corr. Brussel, 25 februari 1954, Pas. 1954, III, 114).

De verjaring van de burgerlijke vordering volgende uit een misdrijf was vóór het inwerkingtreden van de wet van 30 mei 1961 van openbare orde, daar ze uit dezelfde feiten als de publieke vordering voortspoot. De belangrijkste gevolgen hiervan waren :

1) dat de verjaring van de burgerlijke vordering ex delicto ambtshalve niet alleen door de strafrechtbank maar ook door de burgerlijke rechtbank moest opgeworpen worden (Rb. Marche-en-Famenne, 6 oktober 1962, R.A.J.B. 1962, V° Action civile nr. 5) ;

2) dat deze verjaring in iedere stand van het geding en zelfs voor de eerste maal vóór het Hof van Cassatie kon ingeroepen worden ;

3) dat de partijen aan de verjaring noch konden verzaaken noch de termijnen ervan wijzigen ;

4) dat de rechtbank derhalve de verplichting had na te gaan of de feiten die aan de grondslag van de burgerlijke vordering of van de besluiten lagen geen misdrijf vormden, er desnoods hun werkelijke omschrijving diende aan te geven en de voorziene verjaring er op toe te passen ;

5) dat de aanvangsdatum van de verjaring van de burgerlijke vordering de dag was waarop het schadeberokkenend misdrijf werd gepleegd, en niet de dag waarop de schade geleden werd.

Alhoewel de wet van 30 mei 1961 een kloof heeft doen ontstaan in de verbondenheid tussen de publieke en de burgerlijke vordering blijft, ons inziens, de verjaring van de publieke vordering ex delicto van openbare orde en dit met al de gevolgen hieraan verbonden en daareven opgesomd. Immers volgens de wet van 30 mei 1961 blijft de burgerlijke vordering aan de verjaringstermijn voorzien in

het burgerlijk recht met inbegrip van het arbeidsrecht en het sociaal recht onttrokken (Parl. Besch. Kamerzitting 1958-1959, nr. 271, 4 bl. 5 en 6 ; Advies van de Raad van State : Parl. Besch. Senaat, zitting 1955-56 nr. 95 bl. 11). De wet zegt daarenboven expliciet dat de verjaringstermijn der burgerlijke vordering ook van toepassing is op alle door bijzondere wetten bepaalde zaken wat meteen beduidt dat, sedert 20 juni 1961, datum van inwerkingtreding van de wet van 30 mei 1961, de duur van de verjaring van de burgerlijke vordering door deze wet alleen beheerst wordt en de verjaringstermijn van de burgerlijke vordering gesteund op een inbreuk voorzien bij het arbeids- of het sociaal recht, waarbij destijds kortere verjaringstermijnen waren bepaald, niettemin vijf jaar zal bedragen. Natuurlijk is de rechtbank verplicht een kortere verjaringstermijn op de burgerlijke vordering toe te passen, indien dit expliciet bepaald wordt bij de bijzondere wet en mits deze inwerking getreden is na de wet van 30 mei 1961, omdat de rechtbank in dergelijk geval de toepassing van die nieuwe bijzondere wet niet kan en mag weigeren.

De verjaring van de burgerlijke vordering is, zoals reeds gezegd, van openbare orde, zodat ze in elke stand van het geding kan ingeroepen worden, het openbaar ministerie ze in zijn advies moet opwerpen en de arbeidsrechtbank zelfs ambtshalve verplicht is ze toe te passen ; de rechtbank dient nochtans, zo ze de burgerlijke vordering geheel of gedeeltelijk afwijst op grond van de exceptie van verjaring die de partijen voor haar niet hadden ingeroepen, de heropening van de debatten te bevelen (art. 774, al. 2 G.W. ; Cass. 1 oktober 1971, Arr. Cass. 1972, bl. 122).

4. Besluit.

De burgerlijke vordering is de reddingsplank voor de werknemers wier rechtsvordering waarvan de arbeids-overeenkomst of een wettelijke verplichting van het arbeids- of het sociaal recht de juridische grondslag vormt verjaard is. Zo deze rechtsvordering bij haar inleiding nog niet verjaard is, is er reden noch belang voorhanden om de burgerlijke vordering boven de rechtsvordering te verkiezen.

J. VAN BOECKHOUT.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 4 januari 1973.

Voorzitter : M. J. Valentin.

Radsheer-verslaggever : M. P. Mahaux.

Advocaten : Mrs. Phillips en Bayart.

Onrechtmatige daad. — Aansprakelijkheid. — Openbaar bestuur. — Verstrekken van verkeerde inlichtingen.

Eiser tot cassatie zag ervan af een loopbaan voort te zetten, die hem recht gaf op een volledig pensioen, wegens de verzekering die hem door het ministerie van landsverdediging werd gegeven, dat de wet van 30 juni 1951, waarbij voordelen worden verleend aan de officieren die ingevolge de verjonging van de kaders van het leger op pensioen worden gesteld, op hem van toepassing was.

De vergissing die door het ministerie begaan werd in de beoordeling van de omvang van de rechten van eiser op het pensioen, maakt op zichzelf geen quasi-delictuele fout uit. Een dergelijke vergissing levert echter een fout

op die de aansprakelijkheid meebrengt van het met de toepassing van de wet belaste bestuur dat zulke inlichtingen verstrekt, indien de verkeerde uitlegging werd gegeven zonder voldoende onderzoek of zonder de onzekerheid van de vermelde oplossing te laten blijken.

Preutens t. / Belgische Staat.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 oktober 1971 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1382, 1384 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, na te hebben verklaard dat het zeker is dat op de inlichtingen die eiser, vóór zijn oppensioenstelling, aan de diensten van de eerste verweerder had gevraagd, gunstig werd geantwoord in de zin van een toepassing, ten deze, van de wet van 30 juni 1951, het bestreden arrest de vordering tot vergoeding van het nadeel ten gevolge van deze verkeerde inlichtingen niet gegrond verklaart ; dat, volgens zijn gronden, de aldus begane vergissing op zich

zelf geen quasi-delictuele fout uitmaakt, de onjuiste uitlegging verklaard wordt door het feit dat de toestand van eiser ingewikkeld werd door dienststaten die van het verloop van een normale loopbaan afweken, de oplossing van het geval niet kon worden afgeleid uit een uitdrukkelijke bepaling van de wet, en de vergissing, derhalve het gevolg is van een slordigheid of van een schuldige lichtzinigheid,

terwijl, wanneer een openbaar bestuur inlichtingen geeft die de toekomst van een verzoeker op het spel kunnen zetten en hem ertoe kunnen brengen een vervroegde pensioenstelling te aanvragen, het, krachtens zijn aard, gehouden is, met bijzondere oplettendheid, voldoende onderzoeken te verrichten opdat de verstrekte inlichtingen juist zouden zijn; wanneer het voorgelegde geval bijzonder ingewikkeld blijkt te zijn, het in elk geval moet vermijden een bedrieglijke zekerheid te geven en, integendeel, de betrokkene moet wijzen op deze ingewikkeldheid en de onzekerheid die eruit voortvloeit; het arrest, door verweerder van elke aansprakelijkheid vrij te stellen zonder vast te stellen dat hij deze verplichtingen is nagekomen, het begrip fout miskent (schending van de artikelen 1382 tot 1384 van het Burgerlijk Wetboek); zijn gronden alleen althans niet volstaan om die vrijstelling te verantwoorden (schending van alle in het middel vermelde wettelijke bepalingen):

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat eiser ervan heeft afgezien een loopbaan voort te zetten die hem recht gaf op een volledig pensioen wegens de verzekering die hem, in antwoord op zijn verzoeken om inlichtingen, werd gegeven door de diensten van de eerste verweerder, ministerie van landsverdediging, dat de wet van 30 juni 1951, waarbij voordelen worden verleend aan de officieren en onderofficieren die ingevolge de verjoning van de kaders van het leger op pensioen worden gesteld, op hem van toepassing was;

Overwegende dat, zoals eiser dat toegeeft, de vergissing door die diensten begaan in de beoordeling van de omvang van de rechten van eiser op het pensioen op zichzelf geen quasi-delictuele fout uitmaakt; dat een dergelijke vergissing echter een fout oplevert die de aansprakelijkheid meebrengt van het met de toepassing van de wet belaste bestuur dat zulke inlichtingen verstrekt, indien de verkeerde uitlegging werd gegeven zonder voldoende onderzoek of zonder de onzekerheid van de vermelde oplossing te laten blijken;

Overwegende dat het arrest beslist dat tegen de eerste verweerder geen enkele fout in aanmerking kan worden genomen en deze beoordeling steunt op de omstandigheden alleen dat de toestand van eiser ingewikkeld werd door dienststaten die van het verloop van een normale loopbaan afweken en dat de oplossing van het geval niet kon worden afgeleid uit een uitdrukkelijke bepaling van de wet;

Overwegende dat zo uit deze omstandigheden weliswaar volgt dat de toestand van eiser in feite en in rechte ingewikkeld was, hieruit niet voortvloeit dat de diensten van het ministerie van landsverdediging de dienstige raadplegingen hebben verricht of dat ze de aandacht van eiser hebben gevestigd op de twistpunten waartoe hun uitlegging aanleiding kon geven;

Dat het arrest aldus het bekritiseerde beschikkende gedeelte niet wettelijk verantwoordt;

Overwegende dat verweerder zich tevergeefs op de nieuwigheid van het middel beroept om reden dat eiser voor de feitenrechtters alleen zou hebben betoogd dat de Staat aansprakelijk was om de eenvoudige reden dat het bestuur hem verkeerde inlichtingen gegeven had;

Dat eiser zowel in het inleidend exploit als in zijn conclusies van eerste aanleg en van hoger beroep heeft betoogd dat hij er slechts van had afgezien een loopbaan op te bouwen die hem recht gaf op een volledig pensioen « op

de gecontroleerde en herhaalde beoordelingen » van de diensten van de eerste verweerder dat een dergelijk pensioen hem reeds toekwam bij toepassing van de wet van 30 juni 1951 en dat deze diensten, door eiser aldus « te misleiden, een fout hebben begaan waarvoor verweerder moet instaan;

Dat uit de voorafgaande overwegingen volgt dat het middel ontvankelijk en gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest, behalve in zover het beslist dat eiser geen aanspraak kan maken op de wet van 30 juni 1951;

Verklaart het onderhavig arrest bindend voor de Belgische Staat, minister van Begroting;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feitenrechter uitspraak worde gedaan;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 19 oktober 1972.

Voorzitter : M. J. Valentin.

Raadsheer-verslaggever : M. Ridder G. de Schaetzen.

Advocaat-generaal : M. L. Depelchin.

Advocaten : Mrs. Bayart en Faurès.

Hinder. — Abnormaal geluid door werking van elektrische generatoren.

Buurschapsstoornis sluit niet in, dat de stoornis te wijten is aan de inrichting van een onroerend goed of dat ze bestaat in de materiële beschadiging van een naburig onroerend goed. Het is voldoende, dat het gebruik van een goed, zelfs zonder dat er een fout wordt begaan, aan een naburige eigenaar hinder toebrengt, die de gewone burenhinder overschrijdt.

Het bestreden arrest heeft wettelijk kunnen beslissen, dat de werking van elektrische generatoren op het goed van eiser een buurschapsstoornis kon uitmaken indien het op het eigendom van verweerder waargenomen geluid abnormaal was, met name wegens de sterkte, de continuïteit of de onvoorzienbaarheid ervan.

Belgische Staat t. / François.

Gelet op het bestreden arrest, op 12 november 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 11 van de Grondwet en 544 van het Burgerlijk Wetboek, doordat het bestreden arrest afwijzend beschikt op het middel waarbij eiser, in zijn voor het hof van beroep genomen conclusie, deed gelden dat de rechtsvordering van verweerder ertoe strekte met toepassing van artikel 544 van het Burgerlijk Wetboek een compensatoire vergoeding te bekomen, dat een dergelijke rechtsvordering slechts gegrond kon zijn ten aanzien van de eigenaar die door de inrichting van zijn onroerend goed het onroerend goed van een buurman beschadigde, en niet ten aanzien van degene die door zijn gebruik van een onroerend goed het genot stoort dat een ander van een naburig onroerend goed wil hebben,

terwijl een op de artikelen 11 van de Grondwet en 544 van het Burgerlijk Wetboek gegronde rechtsvordering tot

vergoeding wegens een buurschapsstoornis onderstelt, hetzij dat de stoornis te wijten is aan de inrichting van een onroerend goed, hetzij dat de stoornis bestaat in een beschadiging van een onroerend goed :

Overwegende dat buurschapsstoornis niet insluit dat de stoornis te wijten is aan de inrichting van een onroerend goed of dat ze bestaat in de materiële beschadiging van een naburig onroerend goed ;

Dat het volstaat dat het gebruik van een goed, zelfs zonder dat er een fout wordt begaan, aan een naburige eigenaar hinder toebrengt die de gewone burenhinder overschrijdt ;

Dat hieruit volgt dat het arrest wettelijk heeft kunnen beslissen dat de werking van elektrische generatoren op het goed van eiser een buurschapsstoornis kon uitmaken indien het op het eigendom van verweerder waargenomen geluid abnormaal was met name wegens de sterkte, de continuïteit of de niet-voorzienbaarheid ervan ; Dat het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 10 oktober 1972.

Voorzitter-verslaggever M. M. Naulaerts.
Advocaat-generaal : M. E. Krings.
Advocaat : Mr. A. Houtekier.

Straffen. — Art. 44 S.W. — Teruggave. — Geen straf. — Niet door eerste rechter bevolen. — Hoger beroep. — Geen eenparigheid vereist.

Uit de bewoordingen van art. 44 S.W. blijkt, dat de door een strafrechter bevolen teruggave geen straf uitmaakt. Het strafgerecht in hoger beroep dient niet met eenparigheid uitspraak te doen om de door het beroepen vonnis niet bevolen teruggave van bescheiden aan de rechtmatige eigenaars te bevelen.

Van Impe en Van Campenhout t. / N.V. De Vrede.

Gelet op het bestreden arrest, op 21 maart 1972 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 140 van de wet van 18 juni 1869 op de rechterlijke inrichting, zoals gewijzigd door artikel 2 van de wet van 4 september 1891, 42 en 43 van het Strafwetboek,

doordat het bestreden arrest, vaststellend dat er geen uitspraak werd gedaan betreffende de overtuigingsstukken nr. 853/67, 51/68 en 705/68, beslist dat de in de inventaris n. 853/67-vermelde bescheidsstukken dienen verbeurd verklaard en de in de inventarissen nrs. 51/68 en 705/68 vermelde bescheiden aan de rechtmatige eigenaars moeten teruggegeven worden, na doorhaling van de vals bevonden meldingen wat stuk 705/68 betreft, met name de meldingen betreffende vraag 11 van de ongevallenverklaringen (stuk 107),

terwijl het arrest niet vaststelt dat de verbeurdverklaringen en teruggave met eenparigheid werden uitgesproken en deze verbeurdverklaringen en teruggave een verzwarende zijn van de ten laste van de eisers uitgesproken strafmaatregelen en derhalve in graad van beroep slechts met eenparigheid kunnen opgelegd worden ;

Overwegende dat het arrest, op grond van artikel 42 van het Strafwetboek, de verbeurdverklaring beveelt van de vals bevonden overtuigingsstukken vermeld in inventaris nr. 853/67 zonder vast te stellen dat deze veroordeling met eenparigheid van stemmen genomen werd, hoewel het beroepen vonnis nagelaten had deze straf uit te spreken ;

Dat dienaangaande het middel gegrond is ;

Overwegende, daarentegen, dat uit de bewoording van artikel 44 van het Strafwetboek blijkt dat de door een strafrechtsmacht bevolen teruggave geen straf uitmaakt ; dat het hof van beroep derhalve niet met eenparigheid diende uitspraak te doen om de door het beroepen vonnis niet bevolen teruggave van de bescheiden vermeld in inventaris 51/68 en 705/68 aan de rechtmatige eigenaars te bevelen ;

Dat dienaangaande het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest in zoverre het de verbeurdverklaring van zekere overtuigingsstukken beveelt ; verwerpt de voorziening voor het overige ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt de eisers in negen tienden van de kosten ; laat het overige tiende ten laste van de Staat ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 21 september 1972.

Voorzitter : M. Valentin.
Raadsheer-verslaggever : ridder de Schaetzen.
Advocaat-generaal : M. Charles.
Advocaten : Mrs. Houtekier en Simont.

Overheidspersoneel. — Kleuteronderwijzeres. — Voorlopige benoeming. — Fragmentarisch statuut. — Geen arbeids-overeenkomst.

Voorlopig benoemde kleuteronderwijzeressen zijn onderworpen aan sommige algemene en onpersoonlijke bepalingen die hun eigen zijn ; de dienstbetrekking is derhalve statutair van aard.

Noch het gebrek aan stabiliteit van de betrekking, noch het ontbreken van een volledige redactie van alle bestanddelen van een statuut, impliceren het bestaan van een contractuele regeling.

Pierre t. / Belgische Staat, Ministerie van nationale opvoeding en van cultuur.

Gelet op het bestreden arrest, op 19 april 1971 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 35, paragraaf 1, van het koninklijk besluit van 20 juli 1955 houdende coördinatie van de wetten betreffende het bedieningscontract, gewijzigd bij de wetten van 10 december 1962 en van 21 november 1969, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet ;

doordat het bestreden arrest, onder vaststelling dat eiseres « bij ministerieel besluit van 4 november 1958 'voorlopig benoemd werd in de betrekking die zij nu ad interim bekleedt (kleuteronderwijzeres aan het Kon. Atheneum te St.-Jans-Molenbeek) en dat een voorlopige aanstelling niet

de stabiliteit van betrekking meebrengt», de rechtsvordering van eiseres tot betaling van schadevergoeding afwijst, op grond dat «wanneer de wettelijke bepalingen betreffende de leerkrachten van toepassing zijn op andere personen dan degenen die vast benoemd zijn, de teksten zulks uitdrukkelijk bepalen (onder meer: koninklijk besluit van 22 april 1952 betreffende de vergoeding van de kosten... voortspuitend uit arbeidsongevallen aan vast aangestelde en stagedoende personeelsleden, overkomen in dienst of op weg naar of van het werk, artikel 1; koninklijk besluit van 30 maart 1960 betreffende de bevallingsverloven, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 31 januari 1963, art. 6); dat zulks niet nodig zou zijn indien, zoals gedaagde in hoger beroep verklaart, de bepalingen zonder onderscheid van toepassing waren op alle leden van het onderwijzend rijkspersoneel, met inbegrip van het waarnemend of voorlopig personeel; dat het koninklijk besluit van 2 april 1958 houdende tuchtregeling voor het personeel uit het rijks-onderwijs enkel toepasselijk is op de vast benoemde personeelsleden; dat gedaagde in hoger beroep geen aanspraak kan maken op de toepassing ervan; ...dat bovendien gedaagde in hoger beroep wist of moest weten op het ogenblik dat zij naar een betrekking van onderwijzeres in rijksdienst solliciteerde dat haar statuut niet helemaal geregeld was; dat eiser in hoger beroep genoeg uitleg verstrekt en in verband met dit fragmentarisch statuut voldoende gegevens verschaft; dat er geen grond toe bestaat hem te gelasten dienaangaande nog meer gegevens te verschaffen; ...dat de regels inzake de arbeidsovereenkomst voor bedienden niet van toepassing zijn op de leden van het onderwijzend rijkspersoneel, daar zij aan een eigen statuut onderworpen zijn, al is het krachtens fragmentarische bepalingen, zoals de interimairen of de voorlopig benoemde personen; dat gedaagde in hoger beroep (thans eiseres) zich evenmin kan beroepen op de toepassing van het eerste lid van artikel 35 van de gecoördineerde wetten op het bediendencontract; dat dit lid slechts van toepassing is op de door het Rijk tewerkgestelde bedienden wier toestand niet statutair geregeld is; dat zulks niet het geval is voor gedaagde in hoger beroep, zoals hierboven uiteengezet»;

terwijl 1) eiseres, als kleuteronderwijzeres die voorlopig benoemd werd in een betrekking die zij ad interim bekleedt, niet onder de toepassing valt van een reglementair statuut en in haar betrekking geen stabiliteit geniet en zich, derhalve, kan beroepen op de toepassing van de wetgeving inzake het bediendencontract (schending van artikel 35, paragraaf 1, van het koninklijk besluit van 20 juli 1955); 2) verweerder heeft geconcludeerd dat «het waarnemend of voorlopig personeel geenszins bestemd is om de betrekking die het bekleedt te behouden; dat het in die betrekking slechts blijft werken gedurende de tijd die nodig is voor het ertoe bestemd vast benoemd personeel om ze opnieuw uit te oefenen of te bekleden; dat het begrip zelf van de activiteit het voorlopig karakter ervan impliceert, dat op grond van dit voorlopig karakter de minister ze kan kiezen zonder tussenkomst van de Koning; dat de enkele beschikkingen die ten gunste van het onderwijzend personeel werden genomen slechts betrekking hebben op het vast benoemd personeel, dat wil zeggen door de Koning benoemd, en niet kunnen worden uitgebreid tot een waarnemend personeel dat geen personeel van het rijks-onderwijs is; dat geen enkele van de beschikkingen bepaalt dat ze op het waarnemend personeel van toepassing is» (conclusie van verweerder, blz. 6); dat verweerder, verre van voldoende gegevens omtrent dit zogenaamde fragmentarisch statuut te verschaffen, concludeerde tot het ontbreken van een statuut (schending van de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek); 3) het arrest, enerzijds, aanneemt dat eiseres niet onder de toepassing van enige statutaire beschikking valt

en, anderzijds, weigert artikel 35, par. 1, van de wetten op het bediendencontract op haar toe te passen omdat zij een statutaire regeling geniet (schending van artikel 97 van de Grondwet), zodat het arrest de in het middel aangeduide bepalingen heeft geschonden;

Overwegende dat krachtens artikel 35, lid 1, van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955 op het bediendencontract, deze wetten enkel van toepassing zijn op de door het Rijk, de provincies, de gemeenten en openbare instellingen die eronder ressorteren en de instellingen van openbaar nut tewerkgestelde bedienden wier toestand niet statutair is geregeld;

Overwegende dat verweerder in zijn conclusie, verre van te beweren dat eiseres in haar hoedanigheid van voorlopige kleuteronderwijzeres aan geen enkel statuut was onderworpen, integendeel verklaarde dat zij behoorde tot een categorie van personeelsleden waarvoor een regeling gold namelijk met betrekking tot de wedde, het recht op pensioen, de kinderbijslagen, de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de ziekteverloven;

Overwegende dat het arrest, op grond van de door verweerder aangebrachte gegevens, vaststelt dat, krachtens de enkele wettelijke beschikkingen die inzonderheid toepasselijk werden verklaard op de door eiseres uitgeoefende functie, laatstgenoemde een tenminste fragmentarisch statuut genoot;

Overwegende dat noch het gebrek aan stabiliteit van de betrekking noch het ontbreken van een volledige redactie van alle bestanddelen van een statuut impliceren dat er een contractuele regeling bestaat;

Overwegende dat uit de vaststellingen van het arrest blijkt dat de toestand van eiseres de toestand is van een categorie van personeelsleden die onderworpen zijn aan sommige algemene en onpersoonlijke bepalingen die hun eigen zijn;

Dat uit dergelijke bepalingen de bedoeling van de wetgever blijkt om die personeelsleden aan een reglementair statuut te onderwerpen met uitsluiting van een bij de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955 geregelde arbeidsovereenkomst voor bedienden;

Dat het arrest derhalve, zonder de bewijskracht van de conclusie te miskennen of in tegenstrijdigheid te vervallen, zijn beslissing wettelijk heeft verantwoord;

Dat geen enkel onderdeel van het middel kan worden aangenomen;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 8 juni 1972.

Voorzitter M. L. Moureau.

Staatsraden: MM. Rémon en Sarot.

Eerste Auditeur: M. Hoefler.

Advocaten: Mrs. Van Doosselaere, Nyssens, Lambert, Pierson en Putzeys.

Ruimtelijke ordening. — Plannen van aanleg.

Artikel 16/1° van de wet van 29 maart 1962 schrijft voor dat het bijzonder plan van aanleg de bestaande toestand aangeeft. De termen «bestaande toestand», waaromtrent geen verduidelijking is gegeven in de parlementaire voorbereiding van de wet van 29 maart 1962, noch in de vroegere besluiten, waarin zij ook reeds voorkwamen,

moeten worden verstaan in hun gebruikelijke betekenis. Het dokument dat de bestaande toestand aangeeft, moet een gratis voorstelling geven van de bestemming die het aan te leggen gebiedsdeel gekregen heeft, in de staat waarin die zich voordoet, op het tijdstip dat het plan opgemaakt is.

De verkavelingsvergunning, evengoed als het plan van aanleg, bepaalt de voorwaarden voor het verlenen van bouwvergunningen, en doet voor de eigenaars rechten ontstaan. Zij verleent een bestemming aan het gebiedsdeel waarvoor zij geldt. Als een verkavelingsvergunning regelmatig is afgegeven, is de bestaande toestand, de bestaande rechtstoestand, m.a.w. de toestand bepaald door de voorschriften van die vergunning.

Artikel 16,3° van de wet van 29 maart 1972 bepaalt dat het bijzonder plan van aanleg, het tracé aangeeft van alle in het bestaande verkeerswegennet te brengen wijzigingen. Het bestaande verkeerswegennet waarvan het tracé door het plan wordt gewijzigd, is het net dat voorkomt in de verkavelingsvergunning en waarover de gemeenteraad vooraf heeft moeten beraadslagen indien de verkaveling voorzag in het aanleggen van nieuwe straten. Indien het ontwerpplan de bestaande toestand niet aangeeft is de inzageprocedure die bepaald werd in artikel 21 van de wet van 29 maart 1962, aan de basis aangetast door een in hoge mate ontoereikende voorlichting. De gemeenteraad kan zich niet met kennis van zaken uitspreken over de voorlopige en definitieve aanneming van het ontwerpplan.

Janssens e.a. t. / Belgische Staat (Minister van Openbare werken en Stad Waver.)

Arrest nr. 15343

(.....)

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van de stad Waver, bij besluiten van 18 januari 1963 en 14 februari 1964, aan W. Debiegne, aan Mevr. de weduwe Houet en aan H.A. Houet vergunning heeft verleend tot het verkavelen van hun toebehorende gronden van ongeveer 12 hectare, gelegen aan de « Chaussée de Louvain » te Waver (verkaveling genaamd « du Godru »); dat het grondgebied waarin de verkaveling gelegen is, onder de gelding staat van een bij koninklijk besluit van 18 november 1965 goedgekeurd plan van aanleg; dat de verzoekers elk één perceel in die verkaveling hebben aangekocht en er elk een gebouw hebben opgetrokken met inachtneming van de stedenbouwkundige voorschriften van de verkavelingsvergunning; dat deze onder meer bepalen dat « behoudens andersluidende aanwijzingen op de verkavelingsplannen of in de voorschriften van de eventuele bijlage II, de gebouwen alleen mogen dienen voor woon- en gezinsgebruik en moeten beantwoorden aan de minima-voorschriften van de wet De Taeye en dat de bewoonbare oppervlakte dus niet minder mag zijn dan 60 m²; op elk perceel mag maar één woning komen; flatgebouwen zijn uitgesloten »; dat het college van burgemeester en schepenen op 8 augustus 1966 aan Delfosse een vergunning heeft afgegeven met betrekking tot een aan te leggen verkaveling aan de avenue des Princes, naast de verkaveling « du Godru »; dat het op 20 oktober 1967 wijzigingen aan de op 14 februari 1964 afgegeven vergunning heeft goedgekeurd, met welke wijzigingen alle kopers van een perceel in de oorspronkelijke verkaveling ingestemd hebben (telkens twee woningen aaneen);

Overwegende dat de coöperatieve vennootschap Lotico, die eigenaar geworden was van ongeveer acht hectare grond in de verkaveling « du Godru », op 5 november 1967 vergunning heeft gevraagd om een verkaveling aan te leggen onder de benaming « Parc des Princes »; dat de

gemachtigde ambtenaar op 26 januari 1968 ongunstig advies heeft uitgebracht als volgt: « Het ontwerp ligt besloten in twee projecten waarvoor verkavelingsvergunningen zijn afgegeven op 14 februari 1964 en 8 augustus 1966, en brengt hierdoor de plaatselijke ruimtelijke ordening in gevaar »; dat het college van burgemeester en schepenen op die grond de verkavelingsvergunning heeft geweigerd op 23 februari 1968;

Overwegende dat de gemeenteraad het bijzonder plan van aanleg nr. 19 van het « Parc des Princes », opgemaakt door A. Ledent, stedenbouwkundig architect, voorlopig aangenomen heeft op 18 maart 1968; dat de gemeenteraad dezelfde dag zijn goedkeurnig heeft gehecht aan het tracé der straten in de verkaveling « Parc des Princes », langs de Dijle; dat het college van burgemeester en schepenen op 26 maart 1968 besloten heeft het ontwerp-plan ter inzage van het publiek te leggen; dat de aankondiging van de nederlegging van het plan aangeplakt is, en bekendgemaakt is in het Belgisch Staatsblad van 6 april 1968, in het dagblad « Le Peuple » van 5 april 1968, « l'Edition locale » van 12 april 1968 en de « Publicateur » van 6 april 1968; dat het op 15 april opengestelde openbaar onderzoek afgesloten is op 17 mei 1968; dat het schepencollege op 24 mei 1968 de opmerkingen van een aantal bezwaarindieners heeft onderzocht, de redenen heeft opgegeven waarom het die afwees en, concluderend, besloten heeft aan de gemeenteraad, in zijn eerstvolgende vergadering, voor te stellen dat het plan van aanleg van het « Parc des Princes » definitief zou worden aangenomen; dat de gemeenteraad in zijn vergadering van 10 juni 1968 het verzet tegen het plan ongegrond heeft bevonden en het plan definitief heeft aangenomen; dat de Bestendige Deputatie op 2 augustus 1968 gunstig geadviseerd heeft over de aanneming van dat plan; dat de provinciale directie voor stedenbouw en het bestuur voor stedenbouw daarover onderscheidenlijk op 13 september 1968 en 24 maart 1969 verslag heeft uitgebracht; dat het bijzonder plan goedgekeurd is bij koninklijk besluit van 9 mei 1969, « met uitsluiting van het met een blauwe rand omzoomd deel »; dat de verzoekers de nietigverklaring van die akten vorderen;

Overwegende dat de verzoekers een middel ontleen aan de schending van het bepaalde in de wet van 29 maart 1962, inzonderheid van de artikelen 50 in fine, 56, 57, 58 en 16, 3°, aan de miskenning van de regelen en beginselen die ter zake gelden, aan de overschrijding van macht in zover het betwiste bijzonder plan van aanleg niet het tracé aangeeft van alle wijzigingen die moeten worden aangebracht in het net van de verkeerswegen dat had moeten bestaan; dat het dus een bevestiging brengt van de schending van de stedenbouwkundige lasten en voorwaarden welke de stad Waver zelf op 18 januari 1963 en 14 februari 1964 aan de verkavelaars Houet en Debiegne oplegde door hen te verbieden enig perceel van de verkavelde grond te verkopen zonder dat vooraf de aan te leggen weg zou zijn voltooid in duurzaam materiaal en uitgerust overeenkomstig de opgegeven normen; dat daaruit inderdaad volgt dat Houet en consorten de gronden waarvoor het bijzonder plan van aanleg tot stand gebracht en goedgekeurd was, niet aan de vennootschap Lotico mocht verkopen zonder dat vooraf de wegen waren aangelegd overeenkomstig de verkavelingsvergunningen en -plannen van 1963 en 1964; dat verzoeker Bocket in dezelfde gedachtengang betoogt dat « het bestreden bijzonder plan geen melding maakt van de bestaande toestand en van de wijzigingen die in het wegennet moeten worden aangebracht, zoals voorgeschreven is in artikel 16, § 1, 1° en 3°, van de wet van 29 maart 1962 »; dat de verzoekers die verkeerswegen bedoelen, welke de verkavelaars dienden aan te leggen ter uitvoering van de op 18 januari 1963 en 14 februari 1964 goedgekeurde verkavelingsvergunning;

Overwegende dat de tegenpartijen en de tussenkomende

partij doen gelden « dat geen wijziging is aangebracht in de bestaande verkeerswegen. Zoals de toestand was, waren er alleen onbebouwde gronden... de coöperatieve vennootschap Lotico heeft niet een perceel, maar verscheidene percelen in de blok gekocht, welke zodoende in de plaats zijn gekomen van de oorspronkelijke verkaveling » ;

Overwegende dat artikel 16 van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedenbouw, bepaalt :

« Het bijzonder plan van aanleg geeft voor het deel van het gemeentelijk grondgebied aan : 1° de bestaande toestand ; 2° de gedetailleerde bestemming van de sub. 2° van artikel 15 bedoelde gebiedsdelen ; 3° het tracé van alle in het bestaande verkeerswegennet te brengen wijzigingen... » ;

dat de termen « bestaande toestand » waaromtrent geen verduidelijking is gegeven in de parlementaire voorbereiding van de wet van 29 maart 1962, noch in de vroegere besluiten waarin zij ook reeds voorkwamen, moeten worden verstaan in hun gebruikelijke betekenis ; dat het document dat de bestaande toestand aangeeft, een grafische voorstelling moet geven van de bestemming die het aan te leggen gebiedsdeel gekregen heeft, in de staat waarin die zich voordoet op het tijdstip dat het plan opgemaakt is ;

Overwegende dat de verkavelingsvergunning, evengoed als het plan van aanleg, de voorwaarden bepaalt voor het verlenen van bouwvergunningen, en voor de eigenaars rechten doet ontstaan ; dat zij aan het gebiedsdeel waarvoor zij geldt een bestemming verleent ; dat, als een verkavelingsvergunning regelmatig is afgegeven de bestaande toestand de bestaande rechtstoestand is, met andere woorden de toestand bepaald door de voorschriften van die vergunning ; dat het bestaande verkeerswegennet waarvan het tracé door het plan wordt gewijzigd, het net is dat voorkomt in de verkavelingsvergunning en waarover de gemeenteraad vooraf heeft moeten beraadslagen indien de verkaveling voorzag in het aanleggen van nieuwe straten ;

Overwegende dat het bijzonder plan van aanleg nr. 19, zoals vermeld in het verslag van 13 september 1968 van de provinciale directeur voor stedenbouw, « het verkavelingsplan bestrijkt, waarvoor op 14 februari 1964 vergunning is verleend met uitsluiting van het Z.O.-gedeelte waarvoor op 24 oktober 1967 een wijzigingsvergunning is afgegeven. Het bestrijkt ook een klein gedeelte (naar N.W.) van het op 8 augustus 1966 toegestane project tot wijziging van het oorspronkelijk project » ; dat het geen enkele verwijzing naar die vergunningen bevat ; dat het dus a fortiori geen aanwijzingen bevat met betrekking tot de voorschriften van die vergunningen ; dat het verslag terecht constateert dat « die gegevens alsook de grenzen en de staat van de eigendommen in de nabijheid van die van het ontwerp, samen met de onlangs in de op 24 oktober 1967 vergunde verkaveling opgerichte gebouwen, ten minste op de situatietekening hadden moeten voorkomen » ; dat de gegevens van de feitelijke toestand, welke voorkomen in de verkavelingsvergunning, met name het tracé van de beek « Le Godru » en de « voetweg » daarnaast, evenmin vermeld zijn op het plan nr. 19 ; dat dus in genen dele melding is gemaakt van de bestaande toestand ; dat die vermelding des te noodzakelijker zou zijn geweest daar het ontwerp-plan nr. 19 op identieke wijze, volgens het verslag van 24 maart 1969 van het hoofdbestuur voor de stedenbouw, de voorschriften overnam van een project tot wijziging van de verkavelingsvergunning die geweigerd was omdat zij de behoorlijke plaatselijke aanleg in gevaar bracht ; dat het middel, ontleend aan de schending van artikel 16 van de wet van 29 maart 1962 dus gegrond is ;

Overwegende dat de leemten van het plan ook voorkwamen in het ontwerp-plan ; dat de in artikel 21 van de wet van 29 maart 1962 bepaalde inzageprocedure, welke de

verzoekers ook in verscheidene middelen geschonden noemen, aan de basis aangetast is door een in hoge mate ontoereikende voorlichting ; dat de gemeenteraad zich dus niet met kennis van zaken heeft kunnen uitspreken over de voorlopige en definitieve aanneming van het ontwerp-plan ; dat hij, door het niettemin aan te nemen, zijn bevoegdheid heeft overschreden ; dat ook de Koning zijn bevoegdheid heeft overschreden doordat hij het onder die omstandigheden aangenomen plan heeft goedgekeurd.

Besluit :

Artikel 1. — Het bijzonder plan van aanleg nr. 19, genaamd « Parc des Princes », van de stad Waver en het koninklijk besluit van 9 mei 1969 tot goedkeuring van dat plan « met uitsluiting van het met een blauwe rand omzoomde deel », worden vernietigd.

Artikel 2. — Dit arrest zal in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt in dezelfde vormen als het vernietigde koninklijk besluit.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

15e Kamer. — 20 februari 1970.

Voorzitter : M.C.J. Schilling.

Raadsheren : MM. J. Jans en E. Ceulemans.

Advocaat-generaal : M. J. Leytens.

Advokaten : Mrs. Valvekens, Vastersavendts, Monette en Libouton.

Verkeer. — Algemeen Verkeersreglement. — Verkeersstekens 1a en 2a. — Art. 110, 1e alinea. — Hoofdbaan voorzien van doorlopende witte streep. — Bestuurder die links van deze streep rijdt. — Voorrang t.o.v. diegene die uit de ondergeschikte baan komt.

Verkeer. — Algemeen Verkeersreglement. — Onderscheid tussen art. 110, 1e alinea en Art. 25-2-d-1°. — Doorlopende witte streep slechts te overschrijden bij het links afslaan doch niet om voor te sorteren.

De bestuurder die, komend uit een openbare weg voorzien van het teken 1a, een openbare weg wil oprijden voorzien van het teken 2 moet al de op laatstbedoelde weg rijdende bestuurders laten voorgaan, ook diegene die links van de op de hoofdbaan aangebrachte doorlopende witte streep rijdt.

Het overschrijden van een doorlopende witte streep is niet toegelaten aan de bestuurder die links « wil » afslaan (art. 25-2) d.i. zich voorbereidt om links af te slaan. Deze lijn mag slechts overschreden worden « om links af te slaan » (art. 110) d.i. op het ogenblik dat afgeslagen wordt.

O. Min. en burgerlijke partijen t. / Buyl G. en Grysolle A.

Overwegende dat de hogere beroepen tijdig en in de vereiste vormen ingesteld werden ;

Overwegende dat Grysolle ten opzichte van de andere gebruikers van de hoofdbaan fouten beging door uit een file te komen, links van de doorlopende witte streep te rijden en aldus nog in te halen ook, in de plaats van te vertragen of te stoppen ten einde de hem voorgeschreven plaats terug in te nemen ;

dat hierdoor de aanrijding tussen de Fiat van Grysolle en de kleine autobus van de burgerlijke partij Baert zo hevig was ;

dat deze beide voertuigen pas tot stilstand kwamen ± 90 m voorbij de plaats van de aanrijding met Buyl, links van de rijbaan en in omgekeerde stand ;

Overwegende dat indien Grysolle, beseffend dat hij zich op een verkeerde plaats van de rijbaan bevond, voorzichtig ware geweest er niet zulke heftige aanrijdingen zouden gebeurd zijn :

Overwegende dat Buyl, ingevolge het gevaarsteken nr 1a aan zijn rechterzijde, de bestuurders, rijdend op de weg die hij naderde, moest laten voorgaan ;

Overwegende dat hij verklaarde : « Toen ik juist mijn richting had (bedoeld wordt : op de hoofdbaan) kwam opeens een personenwagen uit de file voertuigen welke uit de richting Brussel kwam » (stuk 5, 1e vervolg) ; dat indien zijn versie met de werkelijkheid overeenstemde Buyl vrij uit zou gaan ;

Overwegende dat de localisatie van de glasscherven aan de rand van het kruispunt en van de schade aan de linker achterhoek van de Fiat van Grysolle uitwijzen dat dit voertuig zich reeds geheel of gedeeltelijk links van de doorlopende streep moet bevonden hebben toen Buyl de hoofdbaan opreed ; dat Grysolle op dit moment blijkbaar poogde zijn rechterzijde te hernemen ;

Overwegende dat Buyl, alvorens de hoofdbaan op te rijden de ongewone rijwijze van Grysolle had moeten opmerken en hem had moeten laten passeren ;

Overwegende dat Grysolle ten opzichte van Buyl eveneens een zware fout beging door het kruispunt op een uiterst gevaarlijke en voor de andere weggebruikers verrassende wijze in te rijden ;

Overwegende dat hij vruchteloos een uitvlucht zoekt in artikel 110, 1e alinea van de wegcode, voorhoudende dat een bestuurder die van zins ware geweest links af te slaan, op die plaats « te paard op » of over de witte streep had mogen rijden ;

Overwegende dat artikel 110, 1e alinea van de wegcode slechts uitzondering maakt voor het links afslaan (pour tourner à gauche), maar niet voor de bestuurder die links « wil » afslaan (qui veut tourner à gauche,) art. 25/2 ;

dat uit de bewoordingen van artikel 110, 1e alinea, niet af te leiden valt dat de doorlopende witte streep zou mogen overschreden worden tijdens de voorbereidende rijbewegingen van diegene die links wil afslaan ; dat de uitzondering alleen geldt voor het afslaan zelf ;

Overwegende dat de doorlopende witte streep, welke niet onderbroken is in het kruispunt, de rijbaan immers verdeelt in twee rijstroken van éénrichtingsverkeer en derhalve evenals een middenberm tussen twee rijbanen, aan de bestuurders de zekerheid verschafft dat, onder geen enkel voorwendsel, een tegenligger geheel of gedeeltelijk in hun rijstrook zal komen ;

dat in het door Grysolle ontwikkeld stelsel de doorlopende witte streep, in de plaats van een gids te zijn voor de weggebruikers, voor hen misleidend zou worden ;

Overwegende dat de door Grysolle en Buyl begane fouten oorzakelijk bijgedragen hebben tot de aanrijdingen, maar dat de fouten van Grysolle veel zwaarder doorwegen gezien het verrassend en roekeloos karakter van zijn rijwijze ;

dat, gezien de aanwezigheid van de doorlopende witte streep, het begrijpelijk is dat de aandacht van Buyl vooral naar de richting Dendermonde ging ; dat hij nochtans ook op het verkeer uit de richting Brussel had moeten letten ;

Overwegende dat de eerste rechter met reden de beide beklaagden schuldig verklaarde aan het ten laste gelegd feit ; dat hij een juiste straftoemeting deed ten opzichte van Grysolle doch een te strenge straftoemeting ten opzichte van Buyl ;

Overwegende dat Grysolle voor de 3/4 aansprakelijk is voor de schade en Buyl voor 1/4 ;

Op burgerlijk gebied : zonder belang.

(.....)

Om deze redenen,

Het Hof,

Rechtdoende op tegenspraak,

Gezien artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 ;

Gezien de wetsbepalingen in het bestreden vonnis aangehaald, alsook artikel 211 van het Wetboek van strafvordering, ter zitting door de Heer Voorzitter aangeduid ;

Ontvangt de hogere beroepen ;

Op strafgebied :

Bevestigt het bestreden vonnis behoudens wat betreft de geldboete aan beklaagde Gustaaf Buyl opgelegd en de veroordeling tot de gerechtskosten ;

Wijzigende,

Veroordeelt beklaagde Gustaaf Buyl tot een geldboete van 100 fr. vermeerderd met 190 deciem en derwijze gebracht op 2.000 fr., boete die bij gebrek van betaling binnen de wettelijke termijn kan vervangen worden door een gevangenisstraf van een maand ;

Veroordeelt Grysolle André en Buyl Gustaaf ieder tot de helft der kosten van beide aanleggen jegens de openbare partij, bedragende in totaal 2.339 frank ;

(.....)

NOOT. — Het beroep in Cassatie, door beide verwezenen om niet nader gekende motieven ingesteld tegen alle beschikkingen van voormeld arrest op strafgebied, werd verworpen door het Hof van Cassatie bij arrest van de 2e Kamer dd. 15 december 1970 op het enig motief dat « de beslissing overeenkomstig de wet is ».

Contra : Handboek van de wetgeving op het wegverkeer, uitg. « De Verenigde Verzekerden », 1967, 2de deel, blz 163 ; Corr. Nijvel, 19 september 1958, J.T. 1958, 651 ; Pol. Hasselt, 22 november 1962, Jur. L., 1963, 158.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 29 juni 1972.

Voorzitter : M. H. Vanparys.

Raadsheren : MM. Van Bever en Van Balberghe.

Advocaten : Mrs. L. Gillon, Devriendt, C. Gits, Lietaer en A. Deconinck.

Stedebouw en ruimtelijke ordening. — Art. 67 van de wet van 29 maart 1962. — Burgerlijke vordering tot herstel van de plaatsen in hun vroegere toestand. — Art. 23 van de wet van 22 december 1970.

Luidens art. 67 van de wet van 29 maart 1962, zoals het gewijzigd werd bij art. 23 van de wet van 22 december 1970, zijn de rechten van de derde benadeelde, die samen met de openbare overheid of afzonderlijk optreedt, in geval van rechtstreeks herstel beperkt tot de door de bevoegde overheid gekozen wijze van herstel, onverminderd het recht om vergoeding van schade te eisen van de veroordeelde.

Florin t./ Delafontaine e.a.

Willy Florin, wiens eigendom onder toepassing valt van een bij koninklijke besluiten van 3 oktober 1951 en 5 september 1958 goedgekeurd plan van aanleg, dient op 25 maart 1964 (ontvangstbewijs gedagtekend van 12 mei 1964) een aanvraag in tot verbouwing en uitbreiding van magazijn. Het betreft de nieuwbouw, palend aan een bestaand magazijn, van een loods met een oppervlakte van 400 m² en een hoogte tot aan de nok van het dak van 5,60 m.

Het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne verleent op 13 mei 1964 bouwvergunning.

Bij beslissing van 3 juni 1964 schorst de gemachtigde ambtenaar van het bestuur van stedenbouw en de ruimtelijke ordening voormeld besluit van het college van burgemeester en schepenen, om reden dat het met het plan van aanleg niet in overeenstemming blijkt te zijn op volgend punt: « art. 9 a 'Zone koeren en hovingen' — waarin nutsgebouwtjes toegelaten zijn. Deze mogen de oppervlakte van 20 m² niet overschrijden. »

In zijn verslag aan de minister van zelfde datum schrijft de gemachtigde ambtenaar: « Het ontwerp voorziet uitbreiding van een bestaand magazijn. De uitbreiding voorziet een oppervlakte van 400 m². De bestaande constructie heeft thans een oppervlakte van ± 750 m². De wijk waarin het ontwerp zich situeert is waardevol onder oogpunt van stedenbouwkundige aanleg en van architectuur. Het goedgekeurd plan van aanleg is niet te streng. Gezien de grote afwijking aan de voorzieningen van het B.P.A. stel ik voor de afgeleverde bouwvergunning te willen vernietigen ».

In zitting van 4 juni 1964 besluit het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne de aan Willy Florin verleende bouwvergunning in te trekken. De aangevraagde bouwvergunning wordt geweigerd om dezelfde reden als door de gemachtigde ambtenaar opgegeven in zijn schorsingsbesluit.

Bij brief van 19 juni 1964 aan het bestuur van de Stedenbouw verzoekt het college van burgemeester en schepenen, in verband met de bouwaanvraag van Willy Florin, een afwijking te willen toestaan van artikel 9 a van het plan van aanleg, om reden: « De h. Florin baat in de Bondgenotenstraat een gevestigde houthandel uit en dient dringend een uitbreiding te doen van zijn loods voor het bergen van hout. Belanghebbende beschikt over geen andere mogelijkheid wil hij geen verlies ondergaan in de uitbating van zijn houthandel ».

Op dit verzoek, bij toepassing van artikel 51 van de wet van 29 maart 1962, beslist de minister van Openbare Werken op 15 juni 1964: « Gunstig gezien de lokale toestand van het reeds bestaande bedrijf ».

Dienvolgens wordt in zitting van 30 juli 1964 de door Willy Florin op 12 mei 1964 neergelegde bouwaanvraag ingewilligd door het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne.

De vergunde bouw wordt uitgevoerd.

Paul Delafontaine, wiens eigendom rechtstreeks paalt aan het erf en de nieuw opgerichte loods van Willy Florin, dient op 3 december 1965 bij de Raad van State een verzoekschrift in tot nietigverklaring van: 1° het voorstel van 19 juni 1964 van het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne, strekkende tot het verlenen van een afwijking van artikel 9 a van het bijzonder plan van aanleg; 2° het besluit van 15 juli 1964 waarbij de minister van openbare werken die afwijking toestaat op grond van artikel 51 van de wet van 29 maart 1962; 3° de bouwvergunning die op 30 juli 1964 door het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne, ingevolge deze afwijking, wordt verleend.

Willy Florin komt in dit geding tussen.

Bij arrest van 28 februari 1967 beslist de Raad van State:

het beroep wordt verworpen voor zoveel het strekt tot nietigverklaring van het voorstel van 19 juni 1964, nu dit geen uitvoerbare beslissing is die op grond van artikel 9 van de wet van 23 december 1946 kan worden bestreden en beroep bij de Raad van State dus niet ontvankelijk is;

het besluit van 15 juli 1964 van de minister van openbare werken en de op 30 juli 1964 door het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Kuurne

verleende bouwvergunning worden vernietigd.

Deze vernietiging stoelt op de overweging dat, nu de bestreden besluiten op een oppervlakte van 400 m² de verbouwing en de uitbreiding van een loods hebben mogelijk gemaakt in een zone die voor koeren en hovingen is bestemd en waarin, naar de voorschriften van het bij koninklijk besluit goedgekeurd plan van aanleg, enkel « nutsgebouwtjes die de oppervlakte van 20 m² niet mogen overschrijden » mogen worden opgericht, de bestreden afwijking in de betrokken zone een essentieel element van het bijzonder plan van aanleg in het gedrang brengt; dat, vermits de omvang en de afmetingen van de verbouwde loods van die aard zijn dat de uitbreiding van het bestaande gebouw ten aanzien van artikel 51 niet kan worden verantwoord, het besluit van 15 juli 1964 genomen werd met miskenning van de artikelen 2, derde lid, en 51 van de wet van 23 maart 1962 en dienvolgens onwettig is; dat de bouwvergunning, die op grond van voormeld besluit werd verleend, om dezelfde reden onwettig is.

Bij gerechtsdeurwaardersexploot van 4 april 1969 dagvaardt eerste geintimeerde, Paul Delafontaine, appellant, Willy Florin, voor de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk. Hij vordert afbraak van de opgerichte houtloods en herstel van de plaats in haar vroegere staat en betaling van een schadevergoeding van 50.000 fr., te vermeerderen of te verminderen in de loop van het geding.

Dit exploot wordt op 8 december 1969 overgeschreven in de registers van het eerste hypotheekkantoor te Kortrijk.

Bij gerechtsdeurwaardersexploiten van 1 en 4 augustus 1969 dagvaardt Willy Florin de gemeente Kuurne en de Belgische Staat, Ministerie van Openbare Werken, tot tussenkomst. Hij vordert vrijwaring voor alle tegen hem in de hoofdzaak uit te spreken veroordelingen, solidaire veroordeling tot terugbetaling van alle sommen waartoe hij jegens de partij P. Delafontaine zal worden veroordeeld, en, in geval afbraak wordt bevolen, solidaire veroordeling tot betaling van een schadevergoeding van 2.500.000 fr.

Bij conclusie vordert de gemeente Kuurne terugbetaling door de Belgische Staat van alle bedragen waartoe zij jegens de partij W. Florin zou worden veroordeeld, onder aftrek van het aandeel dat zij zelf moet dragen en dat de rechtbank zal vaststellen.

Bij vonnis van 26 februari 1970 beslist de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk:

de partij W. Florin wordt veroordeeld tot afbraak van de houtloods en tot herstel van de plaats in haar vroegere toestand; bij gebreke daaraan te voldoen wordt de partij P. Delafontaine gemachtigd de afbraak en het herstel zelf uit te voeren op kosten van de partij W. Florin;

de partij W. Florin wordt veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding van 40.000 fr.;

dezelfde partij wordt veroordeeld tot de kosten van het hoofdgeding;

de vordering van de partij W. Florin tegen de Belgische Staat wordt ongegrond verklaard;

de vordering van de partij W. Florin tegen de gemeente Kuurne wordt gegrond verklaard; deze laatste wordt veroordeeld tot vrijwaring voor alle tegen de partij W. Florin in het hoofdgeding uitgesproken veroordelingen, tot terugbetaling van de som van 40.000 fr., tot terugbetaling van de kosten van de hoofdvordering en tot betaling van de kosten van de vordering tot tussenkomst en vrijwaring; vooraleer uitspraak te doen over de gevorderde schadevergoeding, wordt een expertise bevolen ten einde raming van de verloren bouwkosten en van de kosten van afbraak en herstel; de overige schadeposten, nl. kosten van aankoop van grond en oprichting van een gebouw in vervanging van het afgebroken gebouw en materiële schade wegens beperking van zijn bedrijf door de afbraak, worden afgewezen.

Bij verzoekschrift, ter griffie van dit hof neergelegd op 22 juni 1970, stelt appellant hoger beroep in tegen voormeld vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk van 26 februari 1970 ;

Bij conclusie stelt eerste geïntimeerde, P. Delafontaine, incidenteel hoger beroep in en vordert :

1° vaststelling van de schadevergoeding op 75.000 fr.,
2° vaststelling dat het herstel van de plaatsen in hun vroegere toestand tevens begrijpt het herstel van de schade die door de afbraak zal worden toegebracht aan het plantsoen.

Bij conclusie stelt tweede geïntimeerde, de gemeente Kuurne, eveneens hoger beroep in en vordert de afwijzing van de vordering tot tussenkomst en vrijwaring en, subsidiair, inwilliging van de door haar, in eerste aanleg, tegen de Belgische Staat gestelde vordering tot terugbetaling.

Prtijen werden gehoord in openbare terechtzitting en toepassing is gedaan van artikel 24 Wet van 15 juni 1935.

Het principaal hoger beroep en de incidentele hogere beroepen werden tijdig en in regelmatige vorm ingesteld.

Het arrest van de Raad van State van 28 februari 1967, waarbij de beslissing van de minister van openbare werken van 15 juli 1964 en de op grond van deze beslissing door het college van burgemeester en schepenen verleende bouwvergunning van 30 juli 1964 onwettelijk verklaard en dienvolgens vernietigd worden, heeft gezag van gewijsde ten opzichte van alle partijen. Daaruit volgt dat de opgerichte loods uitgevoerd werd en in stand gehouden wordt zonder regelmatige bouwvergunning en in strijd met de voorschriften van het bijzonder plan van aanleg.

Zowel artikel 65 als artikel 67 van de wet van 29 maart 1962 voorzien het herstel van de plaats in haar vorige staat. Deze burgerlijke vordering tot herstel van de plaats in haar vorige staat is onafhankelijk van een strafvordering en kan worden uitgeoefend zelfs bij ontstentenis van strafrechtelijke aansprakelijkheid. De omstandigheid dat de partij W. Florin geen penaal strafbare overtreding zou hebben begaan en dat zij, gelet op de haar afgeleverde bouwvergunning, de werken te goeder trouw en op grond van een onoverwinnelijke dwaling zou hebben uitgevoerd, zijn ter zake dus niet dienend en kunnen een herstel van de plaats in haar vorige staat niet beletten. De vernietiging door de Raad van State van de bouwvergunning doet het recht ontstaan het herstel te vorderen van wat in strijd met het bijzonder plan van aanleg werd uitgevoerd.

Luidens artikel 67 van de wet van 29 maart 1962, zoals het gewijzigd werd door artikel 23 van de wet van 22 december 1970, worden de rechten van de derde benadeelde, die samen met de openbare overheid of afzonderlijk optreedt, beperkt, in geval van rechtstreeks herstel, tot de door de bevoegde overheid gekozen wijze van herstel, onverminderd het recht om vergoeding van schade te eisen van de veroordeelde. Nu partijen omtrent de toepassing van deze wetsbepaling niet hebben geconcludeerd, past het de debatten te heropenen.

Om deze redenen,

Het Hof,

Verklaart de hogere beroepen ontvankelijk.

Vooraleer verder te beslissen, heropent de debatten ten einde aan partijen toe te laten te concluderen over de toepassing van artikel 67 van de wet van 29 maart 1962, vervangen door artikel 23 van de wet van 22 december 1970, en hun aanspraken eventueel dienovereenkomstig aan te passen.

NOOT. — Zie het bestreden vonnis van de Rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk van 26 februari 1970 in *R.W.*, 1972-73, 866

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

3e Kamer. — 14 oktober 1972.

Voorzitter : M. J. Wellens.

Raadsheren in sociale zaken :

MM. Leerschool en Van den Damme.

Substituut-generaal : M. Wildiers.

Advocaten : Mrs. Van der Velpen en Nelissen J.M. loco Nelissen-Grade.

Overheidspersoneel. — C.O.O. — Hoofdverpleegster. — Benoeming op proef. — Statuut. — Geen arbeidsovereenkomst

De wet van 6 augustus 1909 betreffende de bedienden van de weldadigheidsburelen en de wet van 30 juli 1903 betreffende de gemeentebedienden in zover zij de vastheid van betrekking inrichten, zijn van toepassing op elk ambt dat van bestendige aard is, ook al geschiedt de aanwerving voor het ambt op proef of voor bepaalde duur.

De dienstbetrekking van hoofdverpleegster van een C.O.O.-ziekenhuis is statutair en niet van contractuele aard, zelfs tijdens de proefperiode.

C.O.O. Diest t. / Van Dierendonck.

Antecedenten

Van Dierendonck werd door de Commissie van Openbare Onderstand te Tienen aangeworven als hoofdverpleegster in het stedelijk ziekenhuis. Krachtens de algemene aanwervings- en benoemingsvoorwaarden, kon zij slechts vast benoemd worden na een proeftermijn van één jaar, die een einde moest nemen op 31 december 1969.

Op 15 september 1969 besliste de Commissie van Openbare Onderstand echter dat haar proeftijd op 30 september 1969 zou beëindigd worden, omdat zij de haar toevertrouwde opdracht op onvoedoende wijze had uitgevoerd.

De eerste rechter verklaarde zich bevoegd om kennis te nemen van de zaak en kende Van Dierendonck een opzeggingsvergoeding toe van 32.352 fr.

Hij oordeelde dat een openbare instelling, die een tijdelijke overeenkomst afsluit met een particulier, gelijk te stellen is met een particulier en dat toepassing diende gedaan te worden van de wet op de bediendenovereenkomsten.

Object van de hogere beroepen

Eiseres in hoger beroep betwist de bevoegdheid van de Arbeidsrechtbank.

Van Dierendonck tekent tegen het vonnis a quo incidenteel beroep aan nopens het bedrag van de toegekende opzeggingsvergoeding.

Standpunt van partijen

Eiseres in hoger beroep stelt dat alleen de Raad van State bevoegd is om kennis te nemen van het geschil.

Gedaagde in hoger beroep betoogt in substantie dat de eerste rechter zich terecht bevoegd heeft verklaard, omdat de samengeordende wetten op de arbeidsovereenkomst voor bedienden van toepassing zijn op de geschillen tussen de openbare besturen enerzijds en anderzijds de bedienden die niet genieten van de vastheid van betrekking.

Beoordeling

In de mate waarin eiseres in hoger beroep de ingeroepen onbevoegdheid grondt op de louter bewering dat iedere betwisting betreffende een beslissing of akte van een administratieve overheid onder de bevoegdheid van

de Raad van State valt, is het hoger beroep niet gegrond. Het publiekrechtelijk karakter van de werkgever sluit immers het bestaan van een arbeidsovereenkomst voor arbeiders of bedienden niet uit.

In het gedeelte van haar besluiten over de grond van de zaak werpt eiseres in hoger beroep nogmaals de exceptie van onbevoegdheid op, waar ze stelt dat het personeel van de C.O.O. een eigen statuut heeft (p. 2, vierde overweging) en « dat het feit dat het personeel van een C.O.O. een apart statuut heeft en niet onderworpen is aan de gemeenrechtelijke arbeidsovereenkomsten, ook reeds werd bevestigd door de Raad van State » (p. 3, tweede overweging).

Eiseres in hoger beroep schijnt hier impliciet te verwijzen naar artikel 35, par. 1, van de samengeordende wetten op de arbeidsovereenkomst voor bedienden.

Vernoemd artikel 35, par. 1, luidt als volgt: « Deze wet is van toepassing op de door het Rijk, de provincies, de gemeenten en openbare instellingen die eronder ressorteren en de instellingen van openbaar nut te werk gestelde bedienden, wier toestand niet statutair geregeld is ».

Er dient dus onderzocht of de toestand van Van Dierendonck statutair geregeld was. In bevestigend geval is het arbeidsgerechtigd onbevoegd om kennis te nemen van het geschil.

Er wordt niet betwist:

1) dat de Commissies van Openbare Onderstand soeverein de aanwervings- en benoemingsvoorwaarden van hun personeel bepalen;

2) dat in onderhavig geval de betrekking van hoofdverpleegster uiteraard bestendig dient bekleed te worden;

3) dat onder 6° van de algemene en onpersoonlijke aanwervings- en benoemingsvoorwaarden dd. 14 augustus 1966 van eiseres in hoger beroep wordt bepaald: « Alvorens vast benoemd te kunnen worden, dienen de aangeworven kandidaten een proeftijd van één jaar door te maken »... (Dit geldt niet voor betrekkingen per contract).

De wet van 6 augustus 1909 betreffende de bedienden van de weldadigheidsburelen en de wet van 30 juli 1903 betreffende de gemeentebedienden, waar zij de vastheid van betrekking inrichten, beogen de betrekkingen die bestendig dienen bekleed te worden, met uitzondering van de betrekkingen die uiteraard tijdelijk zijn.

Bedoelde wetten zijn niet alleen toepasselijk op het reeds vast benoemd personeel, maar ook op de personeelsleden die werden aangeworven hetzij op proef, hetzij voor een bepaalde duur om te voorzien in een betrekking van bestendige aard (Cass., 7 oktober 1943, Pas. 1943, 382 en noot 1; R. v. St., arr. nr. 3270, dd. 31 maart 1954 en arr. nr. 3751, dd. 26 oktober 1954; zie eveneens O. De Leye, « De toepassing van de wetten betreffende de arbeidsovereenkomst ingevolge de wet van 10 december 1962 », in « De Gemeente », april 1963, 213).

Uit hetgeen voorafgaat blijkt dat de toestand van Van Dierendonck statutair (en niet « per contract », waarmee klaarblijkelijk de gemeenrechtelijke arbeidsovereenkomst wordt bedoeld) werd geregeld, zodat de samengeordende wetten betreffende de arbeidsovereenkomst voor bedienden ter zake niet toepasselijk zijn.

(.....)

CORRECTIONELE RECHTBANK TE BRUSSEL

20e Kamer. — 16 september 1971.

Voorzitter : M. Verkaeren.

Rechters : MM. Wauters en Maréchal.

O. M. : M. Van Oudenhove.

Taalgebruik in gerechtszaken. — Strafzaken. — Arrondis-

sement Brussel. — Wijziging van de taal van de rechtspleging. — Rechtstreekse dagvaarding.

1. Zo uit de rechtstreekse dagvaarding zelf blijkt dat de dagende partij de machtiging heeft gekregen om kennis te nemen van de stukken van het strafrechtelijk onderzoek, aangezien zij de dagvaarding doet steunen op gegevens ontleend aan het dossier, blijkt dat de partij die dagvaardt wel degelijk op de hoogte was van de taalkeuze van de verdachte.
2. In strafzaken begint de rechtspleging bij het opsporingsonderzoek en de vraag tot wijziging van de taal der rechtspleging gericht tot een verbalisant dient derhalve te worden beschouwd als een aanvraag aan de Heer Procureur des Konings gedaan in de zin van artikel 16 § 2 van de wet van 15 juni 1935.
3. Uit artikel 16 § 3 van dezelfde wet blijkt overduidelijk dat de taalkeuze inzake rechtspleging zoals bepaald in de §§ 1 en 2 voor de inwoners van de Brusselse agglomeratie onder dezelfde voorwaarden kan gevraagd worden door een verdachte wonende te St. Genesius-Rode, wanneer hij erom vraagt in de vormen voorgeschreven door § 2 van artikel 16 van deze wet.

N.V. FOMI t. / Swaelens.

Gezien het exploit van de rechtstreekse dagvaarding die werd opgesteld in de nederlandse taal en betekend op 5-5-1971 door het ambt van deurwaarder Orofino, gehuisvest te Brussel;

Overwegende dat de aangehaalde feiten ten laste van de gedaagde partij reeds het voorwerp uitmaakten van een strafonderzoek tijdens hetwelk Jean-Pierre Swaelens op 5-11-1970 (cfr. P.V. nr. 19689 van 13 nov. 1970) aan de gerechtelijke politie verklaarde dat hij wenste zich in de franse taal uit te drukken en dat hij de franse rechtspleging verkoos;

Overwegende dat uit de rechtstreekse dagvaarding zelf blijkt dat de dagende partij de toelating heeft gekregen om kennis te nemen van de stukken van het strafrechtelijk onderzoek vermits zij de dagvaarding steunt op gegevens ontleend uit het dossier;

dat derhalve de dagende partij wel degelijk op de hoogte was van de taalkeuze van beklagde;

Overwegende dat in strafzaken de rechtspleging begint bij het opsporingsonderzoek en dat derhalve de vraag tot wijziging van de taal der rechtspleging gericht tot een verbalisant dient te worden beschouwd als een aanvraag aan de Heer Procureur des Konings gedaan in de zin van artikel 16, § 2, van de wet van 15 juni 1935 (cfr. Hof van beroep Brussel, 11 april 1970, Rechtskundig Weekblad, blz. 217 nota);

Overwegende daarenboven dat uit artikel 16, § 3, van onderhavige wet overduidelijk blijkt dat de taalkeuze inzake rechtspleging zoals voorzien in § 1 en 2, voor de inwoners van de Brusselse agglomeratie in dezelfde voorwaarden kan gevraagd worden door een beklagde, zoals in casu, wonende te Sint-Genesius-Rode, wanneer hij er om vraagt in de vormen voorgeschreven door § 2 van artikel 16.

Overwegende dat luidens artikel 40 van hogervernoemde wet de taal van de inleidende akte ingevolge onderhavige regels op straf van nietigheid is voorgeschreven en ambtshalve door de rechter dient opgelegd;

Overwegende dienvolgens dat de rechtstreekse dagvaarding dient nietig verklaard;

(.....)

NOOT. — De onderhavige beslissing leunt aan bij een

vonnis van de correctionele rechtbank te Brussel van 19 februari 1951 (J.T. 1951, blz. 399 met noot van R. Screvens) waarin beslist werd dat de taalkeuze van de beklagde determinerend is voor de taal van de rechtstreekse dagvaarding, voor zover kan uitgemaakt worden of de rechtstreeks dagende partij door raadpleging van het strafdossier kennis kon nemen van deze wilsuiking. Deze interpretatie wordt bijgetreden door de rechtsleer (L. Lindemans, Taalgebruik in gerechtszaken, bl. 112) en het schijnt mij logisch dat ook de rechtstreeks dagende partij rekening moet houden met de taalkeuze van de beklagde.

Bovendien stelt de rechtbank nu uitdrukkelijk wat het hof van beroep te Brussel in zijn arrest van 11 april 1970 slechts impliciet aanvaardde (R.W., 1970-71, 217 met noot) nl. dat de vraag tot wijziging van de taal van de rechtspleging gericht tot een verbalisant moet worden beschouwd als een aanvraag aan de Procureur des Konings gedaan in de zin van artikel 16, § 2, van de wet van 15 juni 1935.

Deze stelling, die in strijd is met de vroegere rechtspraak (Pol. Brussel, 19 april 1939, Pand. pér., 1939, bl. 167, nr. 71) en met de rechtsleer (L. Lindemans, o.c. bl. 114), houdt méér rekening met praktische overwegingen en de rechten van de verdediging dan met de strikte interpretatie van de wet.

A. Vandeplass.

BOEKBESPREKING

Dr. E. van Raalte, Gezien, gehoord... geschreven tussen 1916 en 1972, Zwolle, Tjeenk Willink, 285 bladzijden.

Dr. E. van Raalte is ook in Vlaanderen een bekende figuur door zijn staatsrechtelijke geschriften en zijn uitgebreide journalistieke arbeid. Al wie zich ten onzent aan het staatsrecht interesseert, kent natuurlijk de dissertatie van Dr. van Raalte over «De Minister-President» en zijn onlangs verschenen boek «Staatshoofd en ministers».

Met genoegen hebben wij steeds kennisgenomen van de artikelen die van zijn hand verschenen in menigvuldige Nederlandse tijdschriften en dagbladen over allerlei actuele problemen van staatsrecht, politiek en volkenrecht. Zij gaven steeds blijk van een zeer brede informatie, van een grondige historische kennis en van een heldere blik op mensen en toestanden. Jammer genoeg waren de meeste van deze kronieken niet terug te vinden en meermaals is het me gebeurd dat ik betreurde een artikel van de hand van Dr. van Raalte, dat ik destijds gelezen had over een bepaald onderwerp, niet te kunnen herlezen bij gebrek er de hand te kunnen op leggen.

Thans heeft de auteur de goede gedachte gehad uit zijn overvloedige journalistieke produktie een keuze te doen en een bloemlezing uit te geven van het door hem geschrevene tussen 1916 en 1972.

Voor hem die reeds sedert lang de geschriften van Dr. van Raalte op prijs stelt, is het een bijzonder genoegen vele van de bijdragen die hem in vorige jaren geïnteresseerd hadden te kunnen herlezen. Aan hen die niet de gelegenheid gehad hebben de schrijver in zijn journalistieke arbeid te volgen, biedt dit boek de mogelijkheid met de auteur kennis te maken.

De artikelen die hier verzameld werden, zijn ondergebracht in drie afdelingen: respectievelijk onder de titels Staatsrecht, Volkenrecht en Geschiedenis.

In verband met het staatsrecht, zijn het vooral problemen in verband met het Nederlands koninklijk huis die behandeld worden, de verhouding van de Kroon tot het parlement en verder ook nog gekozen hoofdstukken uit het Engels en het Amerikaans staatsrecht.

Voor het volkenrecht worden verscheidene beslissingen

van het Internationale Gerechtshof kritisch ontleed en komen herdenkingen voor van Prof. Mr. C. van Vollenhoven; Prof. Dr. Huber en secretaris-generaal Hammerskjöld alsook gesprekken met Prof. Hans Kelsen en Prof. H. Rolin.

In het gedeelte getiteld «Geschiedenis» worden de meest verscheiden onderwerpen behandeld. Aan Thorbecke worden meerdere artikelen gewijd en ontmoetingen worden beschreven met allerlei vooraanstaande persoonlijkheden zoals President Truman, L. Adlai Stevenson, Paul-Henri Spaak, Generaal Smuts, Kamie Huysmans, Chaim Weizmann en Prof. Lorentz, terwijl persoonlijke herinneringen worden aangehaald betreffende Prof. Meijers, Eerste-Minister Colijn en Prof. Snouck Hugronje.

Al deze artikelen zijn steeds uiterst boeiend, zij bevatten een groot aantal wetenswaardigheden en we zijn gelukkig dat we thans dit boek in onze bibliotheek kunnen bezitten.

René Victor.

Recht als Instrument van Behoud en Verandering. - Opstellen aangeboden aan Prof. mr. J. J. M. van der Ven, Deventer, Kluwer, 1972, 419 bladzijden.

Op 1 november 1972 heeft Prof. mr. J. J. M. van der Ven zijn ambt neergelegd van gewoon hoogleraar in het arbeidsrecht, de wijsbegeerte van het recht en de rechtssociologie aan de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Hij is aldus gedurende 25 jaar ordinarius geweest voor de door hem gedoopte vakken en heeft gedurende al deze tijd een intense wetenschappelijke activiteit aan de dag gelegd.

Ter gelegenheid van zijn afscheid werd hem een bundel opstellen aangeboden waaraan talrijke vooraanstaande geleerden hun medewerking hebben verleend.

De behandelde onderwerpen vormen een brede waaier; zowel rechtsfilosofie als rechtsgeschiedenis, sociaal en economisch recht als privé-, publiek- en internationaal recht gaven aanleiding tot bijzonder waardevolle uiteenzettingen.

Het is natuurlijk niet mogelijk hier aan de 45 studiën die in het boek voorkomen een bespreking te wijden. Om er het groot belang van te laten inzien, beperken wij ons tot de opsomming van de bijdragen die in het werk voorkomen.

Rechtsfilosofie en rechtstheorie: Mr. A. Bockwinkel, Eén recht, twee averecht. - Prof. Dr. J. Carbonnier, Les Phénomènes d'Incidence dans l'application des lois. - Prof. Mr. H. J. Van Eikema Hommes, Relatieve constantie en dynamiek in de rechtsvorming. - Mr. A. G. G. De Groot, De realiteit van het recht in de School van Uppsala. - Prof. Dr. R.A.V. Baron Van Haersolte, De jurist in een dubbele identiteitscrisis. - Prof. Dr. W. Heinen, Gesetz und Gewissen in dem Lebensprozess des Menschen. - Dr. P. J. M. Huizing, Recht en medemenselijkheid. - Prof. Dr. H. C. A. Kaufmann, Das Recht im Spannungsfeld von Identität und Differenz. Meditationen über ein unauslotbares Thema. - Prof. Mr. I. Kisch, Godsbesluit en rechtsbeginsel. Drie joodse verhalen. - Prof. Dr. J. Kloek, De Bloemen, de Appels en het Recht. - Prof. Mr. T. Koopmans, Conserverende en activerende rechtsbegrippen. - Dr. R. C. Kwant, De paradox van rechtszekerheid en rechtsonzekerheid. - Mr. G. E. Langemeijer, Het 'conservatisme' van het recht. - Prof. Dr. L. Legaz y Lacambra, Le droit et la politique de développement. - Prof. Mr. Dr. J. J. Loeff, Vergelding als gave. - Prof. Dr. N. M. Lopez Calera, Das Recht zwischen Demokratie und Gerechtigkeit. - Prof. Mr. A. A. G. Peters, Maatschappelijke verandering en rechtsontwikkeling. De veranderende rol van rechter, wet en

proces. - Mr. J. M. M. Van Wanroij, Over recht en reguleren.

Rechtsgeschiedenis: Prof. Mr. F. J. M. Feldbrugge, Het recht betreffende het hoger onderwijs in de Sowjetunie gedurende de eerste twintig jaren na de oktoberrevolutie - Prof. Mr. J. Ph. De Monté Verloren, Een herleving van de gilden in moderne vorm. - Prof. Mr. J. E. Spruit, Het testament van Julius Largus. Een bijdrage tot de geschiedenis van het fideicommissum op grondslag van Plinius, Epistula X, 75.

Sociaal recht en economisch recht: Prof. Mr. N. E. H. Van Esvelde, Individu en Gemeenschap. - Prof. Mr. I. A. C. Van Haren, De rechtsvorming in de onderneming - Prof. Dr. Marie Kalenska, Conceptions théoriques du rapport de travail dans les pays socialistes. - Prof. Mr. J. Mannoury, Het moderne arbeidsrecht als instrument van behoud en verandering. - Prof. Dr. R. Reinhardt, Mitbestimmung im Systemzusammenhang gesehen. - Prof. Mr. J. Valkhoff, Sociaal-economisch recht als instrument. Enkele gedachten en vragen over vorm, functie en verwezenlijking. - Dr. G. M. J. Veldkamp, Sociaal recht - een verbijzondering en een synthese. - Prof. Dr. F. J. H. M. Van der Ven, Het arbeidscontract van de werknemer in de onderneming. - Prof. Mr. P. Verloren van Themaat, Arbeidsrecht en economisch recht: een tussenoordeel in de vorm van drieluik.

Privaat- en publiekrecht: Mr. W. C. Van Binsbergen, Functionaliseren en moraliseren in het strafrecht. - Prof. Mr. L. J. Hijmans van den Bergh, Grenzen van verdraagzaamheid in het privaatrecht. - Prof. Dr. H. J. J. Leenen, Milieuhygiënerecht als instrument van verandering - Prof. mr. D. H. M. Meuwissen, Beoefening van het Staatsrecht en Methode. - Prof. Dr. K. Peters, Strafproces im Wandel - Prof. Dr. P. Schneider, Hochschulreform und Demokratie in der BRD. - Prof. Mr. T. H. W. Van Veen, Door overmacht gedwongen.

Internationaal recht: Prof. Mr. M. Bos, Notices pour servir à une théorie de la force obligatoire du droit international. - Prof. Mr. W. F. De Gaay-Fortman, Artikel 60 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en de nationale wetgever. - Dr. J. De Givry, La protection des travailleurs contre l'arbitraire au plan des relations de travail dans l'entreprise: l'apport du droit international du travail. - Drs. E. P. De Jong, Europees cao-recht: behoud en verandering. - Prof. Dr. H. C. H. Mosler, Nationale Gerichte als Garanten volkerrechtlicher Verpflichtungen. Zum Begriff des Gerichts in der neueren Rechtsprechung des europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte. - Prof. Mr. B. V. A. Röling, De rechtspositie van de opstandige in de burgeroorlog. - Dr. N. Valticos, Progrès et stabilité: les deux fonctions des conventions internationales du travail. - Prof. Dr. S. Zawadzki, Le catalogue des droits fondamentaux du citoyen à la lumière du constitutionnalisme socialiste.

Dit boek is een kostelijke aanwinst voor de Nederlandse rechtswetenschap en vele van de erin voorkomende opstellen zijn van essentieel wetenschappelijk belang.

Wij juichen van harte het verschijnen van deze voortreffelijke bundel toe en kunnen er enkel ons spijt over uitdrukken dat er geen foto in voorkomt van Prof. Van der Ven en dat wij er ook geen volledige bibliografie in vinden van zijn werken en geschriften.

R.V.

Sinds enkele jaren trekken de lange tijd verwaarloosde archieven van de strafrechtbanken een steeds groter aantal rechtshistorici, sociologen en historici van de mentaliteiten aan. Een artikel van de hr. Billacois, « Pour une enquête sur la criminalité dans la France d'ancien Régime », verschenen in *Annales*, 1967, p. 340-349, vermeldde het bestaan gelijktijdig door « medewerkers » van de Faculteiten van de Rechten en Economische Wetenschappen Letteren en Menswetenschappen van Nanterre, en schetste de te volgen methode voor een eerste peiling van de fondsen van het Châtelet en van het Parlement van Parijs. De door dit artikel verwekte deining had grotere resultaten dan verwacht werd.

De titel van het boek geeft duidelijk het plan aan en de twee gevolgde richtingen van het onderzoek: enerzijds monografieën nopens specifieke delikten (brandstichting, tweegevecht), anderzijds een peiling over het geheel van het crimineel fenomeen in een gegeven geografisch gebied: de stad Parijs en haar voorsteden in de tweede helft van de 18de eeuw. Als tegengewicht tot deze studiën over Noord-Frankrijk, schetsen twee onderzoekers uit Languedoc zekere aspecten eigen aan een zuiderse misdadigheid, interfamiliale misdaden, gevonnis in het Parlement van Toulouse, een rurale criminaliteit met haar eigen stijl, waar het woord en de « batterijen » een grote rol spelen.

André Abbiateci onderzocht via « Les incendiaires devant le Parlement de Paris: essai de typologie criminelle (XVIIIe siècle) » in hoever een studie van een misdaad kan toelaten aan sociale observatie te doen. Terwijl in de Middeleeuwen de brandstichting verbonden was met de duivel, en in de hedendaagse periode de brandstichter als een gek wordt beschouwd, bracht het onderzoek van ca. 200 dossiers de auteur tot de conclusie dat het vuur, wegens de vrees, die het verwekte, een middel van sociale drukking was.

François Billacois onderzoekt in zijn studie « Le Parlement de Paris et les duels au XVIIe siècle » de gerechtelijke archieven van het Parlement van Parijs en stelde vast dat de jurisprudentie in de 17de eeuw nooit de theoretische gestrengheid van de wetgeving benaderde. Want terwijl het gerecht aan juistheid won, verloor het tweegevecht aan belang: van een uitdaging tot God en de koning werd het een belediging van de goede zeden en het gezond verstand.

Omdat de jeugddelinkwentie en de middelen om haar te bestrijden op dit ogenblik juristen en sociologen zorgen baren, heeft Yvonne Bongert een team van twaalf doctoraatsstudenten 150 processen van 1730 tot 1790 laten bestuderen en zij geeft in haar artikel « Délinquance juvénile et responsabilité pénale des mineurs au XVIIIe siècle » de besluiten weer.

Nicole Castan onderzocht op basis van 500 rurale en strafprocedures in beroep gebracht vóór het Parlement van Toulouse of in laatste instantie door de gewone rechters gevonnis: « La criminalité familiale dans le ressort du Parlement de Toulouse 1690-1730 ».

Yves Castan kwam in « Mentalités rurale et urbaine à la fin de l'Ancien Régime dans le ressort du Parlement de Toulouse d'après les sacs à procès criminels. 1730-1790 » tot het besluit dat deze maatschappij naar voor komt als slecht gestructureerd en gebrekkig, met haar komformisme, haar gebrek aan burgerzin, haar vrijheid van egoïstische beoordeling, haar gedragingen van gezond verstand op korte afstand of van pochende exaltatie, maar dat betekend nog niet dat zij aan een kritische malaise lijdt.

De collectieve, maar interessantste studie lijkt deze van Porphyre Petrovitch: « Recherches sur la criminalité à Paris dans la seconde moitié du XVIIIe siècle ». Hij paste de methoden van de hedendaagse criminologie toe op de archieven van de 18de eeuw in Parijs: statistieken, kaar-

ten, diagrammen en studiën over de daders en hun slachtoffers: over het geslacht, de leeftijd, de herkomst, de woonvoorwaarden, de socio-beroepsindeling, het ontwikkelingspeil en de anthropologische onderzoeken.

Dit boek is een belangrijke bijdrage tot een gebouw, dat anderen optrekken in Caen, Toulouse, Bordeaux, Aix en in

Parijs. Moge dit een aansporing zijn voor onze Belgische en Nederlandse rechtshistorici om ook de moderne wetenschappelijke methoden toe te passen op de enorme onbewerkte oogst, die in onze juridische archieven nog ligt te wachten.

Dr. Th. Maes.

EUROPEES RECHT

Permanente Vertegenwoordiging van België bij de Europese Gemeenschappen

Juridische informatie no 37

In deze informatienota worden twee recente arresten van het Hof van Justitie samengevat. We voegen er een paar passende beschouwingen aan toe. Het gaat om:

Zaak 51/70: Firma Alfons Lütticke GmbH te Keulen tegen Hauptzollamt te Passau. Het Hof geeft een omschrijving van de term «chocolademassa» zoals deze voorkomt in de Raadsverordening nr. 755/67.

Zaak 4/69: Firma Alfons Lütticke GmbH te Germinghausen tegen de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Een op grond van de artt. 178 en 215, al. 2 ingediend verzoek om schadevergoeding wordt door het Hof afgewezen.

Zaak 51/70: Firma Alfons Lütticke GmbH te Keulen tegen Hauptzollamt te Passau.

A. Inhoud van het geding.

In november 1967, januari 1968 en juni 1968 deed de firma A. Lütticke bij het Zollamt te Simbach-Innbrücke drie partijen goederen inklaren afkomstig uit Oostenrijk en welke zij als «chocolademassa» omschreef. De firma oordeelde immers dat tussenprodukten of halffabrikaten voor zover zij de wezenlijke eigenschappen van een bereiding van chocolade bezitten onder deze aanduiding vallen zonder dat zij tevens alle kenmerken van voor consumptie gereede chocolade behoeven te vertonen. Het Hauptzollamt oordeelde echter dat de omschrijving «chocolademassa» alleen van toepassing was op voor consumptie gereede chocolade.

De zaak kwam voor het Finanzgericht te München dat overeenkomstig art. 177 van het E.E.G.-Verdrag (prejudicieel beroep) een aantal vragen heeft gesteld aan het Hof van Justitie betreffende de uitlegging van de Raadsverordeningen nr. 752/67 en nr. 755/67.

B. Arrest van 3 maart 1971.

In de eerste plaats wordt aan het Hof gevraagd te beslissen of de omschrijving «chocolademassa» in art. 1 van de Raadsverordening nr. 755/67/EEG aldus moet worden uitgelegd dat daaronder alleen voor consumptie gereede chocolade valt dan wel tussenprodukten of halffabrikaten van de chocoladeindustrie. Deze vraag moet toelaten de tariefpost vast te stellen voor bepaalde ingevoerde voedingsmiddelen voor de vervaardiging van chocolade. Uit het dossier blijkt dat het gaat om bereidingen welke 0-20 th. suiker, 10-26 th. cacao of cacaomassa en 64-74 th. melk bevatten.

Volgens de firma Lütticke was de genoemde verordening ten tijde van de litigieuze invoer niet meer van kracht.

Het Hof antwoordt dat deze verordening luidens art. 2, al. 2 «geldt tot de datum van het besluit van de Raad houdende sluiting van de onderhandelingen welke worden

gevoerd uit hoofde van art. XXVIII van de Algemene Overeenkomst betreffende tarieven en handel» (G.A.T.T.). Uit de considerans der verordening blijkt dat het om de onderhandelingen gaat waarvoor de Commissie gemachtigd werd bij Raadsbesluit van 25 juli 1967. In de zin van voormeld art. 2, al. 2 is geen enkel besluit genomen vóór de Raadsverordening nr. 2121/68 van 28 december 1968 waarvan art. 4 de Verordening nr. 755/67 met ingang van 1 januari 1969 heeft ingetrokken. Deze verordening was derhalve nog van kracht tijdens de litigieuze invoer.

Het Hof zegt verder dat volgens art. 1 van Verordening nr. 755/67 het bedrag van de in art. 10 en Verordening nr. 160/66 bedoelde belasting, in afwijking van wat is bepaald in art. 16 van diezelfde verordening, zonder beperking geheven wordt op de onder post 18.06-B van het G.D.T. vallende goederen met uitzondering van: - chocolademassa; - suikerwerk, cacao bevattende al of niet gevuld; - consumptie-ljs cacao of chocolade bevattende; - chocolade en andere voedingsmiddelen die gereed voor verkoop in het klein, inzake verpakking aan bepaalde voorwaarden voldoen. Bij de vaststelling van de draagwijdte dezer omschrijvingen dient derhalve rekening te worden gehouden met het feit dat in Verordening nr. 755/67 naar limitatief opgesomde waren wordt verwezen.

De term «chocolademassa» gebruikt in de Verordeningen nr. 752/67 en 755/67 gedooft noch letterlijk noch naar strekking een uitlegging welke een uitbreiding van het toepassingsgebied dezer omschrijving tot voor de vervaardiging van chocolade noodzakelijke halffabrikaten of tussenprodukten zou medebrengen:

— Uit de bijlagen I en II van Verordening nr. 752/67 blijkt in het bijzonder dat de wetgever chocolademassa ondergebracht heeft onder dezelfde tariefpost (18.06-B) waaronder chocoladewerken en suikerwerken, beide voor consumptie gereede produkten, vallen. Uit de in letter a) aanwezige formule «geen saccharose bevattend of met een saccharosegehalte van minder dan 5 gewichtspercenten» mag niet worden afgeleid dat met chocolademassa in verordening nr. 752/67 ook halffabrikaten of tussenprodukten voor de vervaardiging van chocolade zijn bedoeld. Vermits post 18.06-B1 slechts eindprodukten betreft slaat de precisering van letter a) niet op «chocolademassa» doch op «overeenkomstige bereidingen» van «suikerwerk» op basis van suiker vervangende stoffen.

— De woorduitgang «-massa» wordt in het gewone taalgebruik gebruikt ter aanduiding van de kwaliteit van een produkt zonder bepaalde vorm of van een produkt, dat door een homogene menging der ingrediënten wordt gekenmerkt.

Door toevoeging tussen haakjes in het eerste streepje van art. 1 van Verordening nr. 755/67 «plakken, tabletten, repen, enz.» worden de verschillende mogelijke vormen van chocolademassa aangeduid. Chocolademassa kan worden geacht «voor verbruik gereed» te zijn, wanneer zij als chocolade kan worden verhandeld, hetgeen niet

noodzakelijkerwijze wil zeggen dat zij geen verdere stadia van conditionering of verfijning meer kan doormaken. Aan de vooruitgang «-massa» moet in casu de betekenis worden gehecht van een homogene chocolademassa, ongeacht de vorm der chocolade.

Er moet derhalve geconcludeerd worden dat de uitgang «-massa» niet mag worden uitgelegd als de aanduiding van een produkt dat niet voor consumptie gereed is. Indien de term «chocolademassa» ruimer zou verstaan worden zou hij niet in overeenstemming zijn met de doelstelling van verordening nr. 755/67, omdat in deze verordening, waarbij tariefconcessies voor voedingsmiddelen ter vervanging van chocolade zijn ingetrokken, zoveel mogelijk rekening is gehouden met de noodzaak de bescherming van de zuivelmarkt der Gemeenschap te verzekeren.

Bovendien blijkt uit art. 1 dat de Raadsverordening nr. 1114/68 dat de wetgever, toen hij de regeling van art. 16 van verordening nr. 160/66 tot voedingsmiddelen voor de vervaardiging van chocolade wilde uitbreiden, de aard dezer produkten, alsook de voorwaarden waaraan zij, wat het gehalte aan melkvet betreft, moeten voldoen, met zoveel woorden heeft omschreven. Verordening nr. 1114/68 was weliswaar nog niet van kracht ten tijde van de litigieuze invoer, doch omdat zij bij de ongewijzigd gelaten verordening nr. 755/67 aansluit maakt zij een betere beoordeling mogelijk van de beginselen waardoor men zich in laatstgenoemde verordening heeft laten leiden.

Antwoord.

De term chocolademassa in art. 1, eerste streepje van de Raadsverordening nr. 755/67 moet aldus worden uitgelegd dat zij uitsluitend voor consumptie gereed en als chocolade verhandelbare chocolade betreft.

De bevestigende beantwoording van deze vraag heeft medegebracht dat de andere vragen zonder voorwerp zijn geraakt.

C. Beschouwingen.

Uit de regeling van de Raadsverordening nr. 160/66 tot invoering van een handelsregeling voor bepaalde goederen, verkregen door verwerking van landbouwprodukten, die volgens haar bijlage van toepassing is op de tariefpost 18.06 (chocolade en andere voedingsmiddelen, welke cacao bevatten) en uit de toepassing van haar art. 16 kan worden afgeleid dat op bereidingen samengesteld met vetstoffen van melk en die cacao bevatten ten hoogste het in het kader van het G.A.T.T. geconsolideerd recht mag worden geheven.

Anderzijds moet in toepassing van Verordening nr. 13/64 houdende de geleidelijke totstandkoming van de gemeenschappelijke ordening der markten in de sector melk en zuivelprodukten op melkpoeder en andere produkten van de tariefpost 04-02 de betrokken heffing volledig worden toegepast.

Voor de invoerders was het derhalve voordeliger melkpoeder of andere produkten van tariefpost 04-02 te mengen met cacao om te genieten van het geconsolideerd invoerrecht. Dit gebeurde dan ook veelvuldig zodat deze praktijk kon beschouwd worden als een bres in de bescherming van de gemeenschappelijke melk- en zuivelmarkt.

De Gemeenschap besloot hieraan een oplossing te geven door de tariefconcessie voor de post 18.06-B in het kader van de G.A.T.T. te wijzigen. Blijkbaar bekwam de Commissie de nodige instemmingen en kon derhalve de Raad door Verordening nr. 755/67 een afwijking van art. 16 van Verordening nr. 160/66 invoeren voor bepaalde goederen van deze tariefpost. Van de afwijking bleef echter o.m. uitgesloten de «chocolademassa» (plakken, tabletten, repen, enz.). Vandaar het belang de ingevoerde bereidingen te laten doorgaan voor chocolademassa.

Ingevolge de gestelde vragen moest het Hof een omschrijving geven van de term «chocolademassa» zoals deze in Verordening nr. 755/67 was bedoeld.

Al heeft verzoekster in het geding gepoogd enig argument te halen uit de Duitse tekst van de nomenclatuur, het Hof had overtuigende argumenten zowel in de letterlijke betekenis en de strekking van de gebruikte term als in de ratio legis van de Verordening om een omschrijving in beperkte zin te geven van de litigieuze term.

* * *

Zaak 4/69: Firma Alfons Lütticke GmbH te Germinghausen tegen de Commissie der Europese Gemeenschappen.

A. Inhoud van het geding.

De firma Alfons Lütticke voert via haar bijkantoor te Keulen-Deutz in de Bondsrepubliek Duitsland voornamelijk melk- en melkpoederprodukten in. Tot 1 januari 1968 werd op de invoer van deze waren (post 04-02 van het G.D.T.) alsook op cacao bevattende voedingsmiddelen (post 18.06) een compenserende omzetbelasting geheven. Deze belasting die op 1 januari 1962 4 t.h. bedroeg werd op 1 juni 1963 voor tariefpost 18.06 op 6 t.h. gebracht en op 1 april 1965 voor tariefpost 04-02 tot 3 t.h. verlaagd. Rekening houdend met enkele correcties en toegestane restituties beweert de firma aldus in de loop van de jaren 1962, 1963 en 1964 een bedrag van DM 124.396,04 aan compenserende omzetbelasting te hebben betaald.

Einde 1962 reeds had de firma er de Commissie op gewezen dat de bedoelde belasting sedert 1 januari 1962 in strijd was met art. 95, 1e al. van het EEG-Verdrag. In antwoord op een ingebrekestelling als bedoeld in art. 175, al. 2 antwoordde de Commissie op 14 mei 1965 dat de vermindering van de belasting op tariefpost 04.02 een einde had gemaakt aan de schending van art. 95, al. 1, dat er geen aanleiding bestond dit percentage met terugwerkende kracht tot 1 januari 1962 te verlagen en dat de heffing geen schending van art. 95 inhoudt. Een bij het Hof ingesteld beroep (zaak 48/65) strekkende tot nietigverklaring van genoemde brief van de Commissie en tot vaststelling van een door de Commissie gepleegde nalatigheid werd niet-ontvankelijk verklaard. Ter gelegenheid van een in Duitsland tegen de doeanediensten gevoerd geding stelde het Finanzgericht des Saarlandes aan het Hof van Justitie enkele vragen om uitlegging van art. 95 welke zijn beantwoord in het arrest 57/65.

Toen de firma in de loop van 1968 van de Commissie geen vergoeding had kunnen bekomen van de schade welke zij beweert geleden te hebben als gevolg van het stilzitten van de Commissie ten opzichte van de DBR stelde zij op grond van de artt. 178 en 215, al. 2 een beroep in bij het Hof strekkende tot toekenning van schadevergoeding.

B. Arrest van 18 april 1971.

Het beroep strekt er toe de Gemeenschap op grond van de artt. 178 en 215, al. 2 te veroordelen tot het vergoeden van de schade welke verzoekster zou hebben geleden doordien de Commissie heeft nagelaten ingevolge art. 97, al. 2 tot de Duitse Bondsrepubliek een richtlijn of een beschikking te richten teneinde te bereiken dat de op melkpoeder geheven compenserende omzetbelasting per 1 januari 1962 werd afgeschaft, althans verlaagd tot een peil dat met de artt. 95 en 97, al. 1 verenigbaar is.

Ten aanzien van de ontvankelijkheid.

— De Commissie beweert dat het verzoekschrift niet voldoet aan art. 38, lid 1 van het Reglement voor de proces-

voering omdat het enerzijds voor sommige in geding zijnde factoren verwijst naar argumenten die in andere voor het Hof behandelde zaken zijn voorgedragen en anderzijds het verzoek om toekenning van 8 t.h. intrest op de gevorderde hoofdsom niet wordt gemotiveerd.

Het Hof stelt vast dat volgens bedoeld voorschrift het verzoekschrift o.m. het onderwerp van geschil en een summier uiteenzetting der aangevoerde middelen, alsmede de conclusies van verzoeker moet bevatten. Het verzoekschrift voldoet aan deze eisen aangezien het alle gegevens bevat die nodig zijn om met zekerheid het onderwerp van geschil en de juridische strekking der tot staving van de conclusies aangevoerde middelen vast te stellen. Een aanvullende verwijzing naar andere voor het Hof behandelde zaken vermag de ontvankelijkheid van het beroep niet aan te tasten. De vraag naar de motivering van de gevorderde interest behoort tot de grond van de zaak en heeft als zodanig geen uitslaans met de ontvankelijkheidsvraag. De exceptie ontleend aan art. 38, lid 1 van het Reglement voor de procesvoering moet derhalve verworpen worden.

— De *Commissie* betwist verder de ontvankelijkheid omdat het beroep, ofschoon op grond van de artt. 178 en 215, al. 2, ingesteld, er in werkelijkheid toe zou strekken een nalaten vanwege de *Commissie* te doen vaststellen en de *Commissie* langs indirecte weg te dwingen tegen de DBR de procedure van art. 97, al. 2 en eventueel die van art. 169 in te leiden. Hierdoor worden de voorwaarden in art. 175 aan een beroep wegens nalaten gesteld, omzeild.

Het Hof antwoordt dat het vorderen van schadevergoeding als bedoeld in de artt. 178 en 215, al. 2 door het verdrag is voorzien als een zelfstandige beroepsweg, waaraan binnen het stelsel der voorzieningsmogelijkheden een bijzondere functie toekomt en aan welks aanwending in verband met zijn bijzonder doel bepaalde voorwaarden worden gesteld. Het zou met deze zelfstandigheid van de vordering, alsook met de doeltreffendheid van het stelsel der door het verdrag gegeven voorzieningsmogelijkheden als geheel in strijd zijn als grond tot niet-ontvankelijkheid te beschouwen het feit dat een schadevergoedingsactie in bepaalde omstandigheden tot een soortgelijk resultaat zou kunnen leiden als een beroep wegens nalaten ingevolge art. 175. De exceptie moet derhalve worden verworpen.

— De *Commissie* heeft ook betoogd dat de aanspraken op schadevergoeding goeddeels zouden verjaard zijn.

Het Hof merkt op dat deze exceptie niet de ontvankelijkheid van het verzoek doch de omvang van de vergoeding betreft en dus moet verworpen worden.

Ten aanzien van de hoofdzaak.

Verzoekster steunt haar beroep op het feit dat de *Commissie* zou geweigerd hebben gebruik te maken van de bevoegdheden welke haar in de artt. 97, al. 2, 155 en 169 worden toegekend om te bereiken dat de betwiste belasting zou worden afgeschaft of verlaagd tot het in de artt. 95 en 97, al. 1 aangegeven belastingpeil, en wel zulks met terugwerkende kracht tot 1 januari 1962.

Het Hof gaat er van uit dat krachtens art. 215, al. 2 en de algemene beginselen waarnaar in dit voorschrift wordt verwezen, voor aansprakelijkheid van de Gemeenschap een aantal voorwaarden moeten vervuld zijn betreffende het bestaan der schade, het causaal verband tussen het beweerdelijk geleden nadeel en de aan de instellingen verweten gedraging, en de onwettigheid dier gedraging. In casu moet dus allereerst worden nagegaan of de *Commissie* door haar handelwijze de verplichtingen haar in art. 97, al. 2 opgelegd niet is nagekomen.

Het Hof haalt de teksten aan van art. 95, al. 1 en van art. 97, al. 1 en al. 2 en preciseert dat art. 97 ertoe strekt om ten aanzien van de invoer te verzekeren dat compenserende omzetbelastingen, geheven in het kader van een

cumulatief cascdestelsel, met de niet-discriminatiebeginselen van art. 95 in overeenstemming zijn. Gezien de kenmerkende bijzonderheden van dit belastingstelsel welks economische consequenties doorgaans slechts bij benadering zijn te schatten worden in het verdrag aan de Lid-Staten voor sommige produkten of groepen van produkten bepaalde forfaitaire maatregelen toegestaan bestaande in de vaststelling van gemiddelde belastingpercentages bij invoer. Zulk een stelsel impliceert noodzakelijkerwijze dat zowel de schatting van de belastingdruk op de binnenlandse produktie die bepalend is voor het peil der gemiddelde percentages als de wijze van heffing, in aanmerking genomen het algemeen stelsel der betrokken belastingwetgeving, ter beoordeling staat van de Staten die het stelsel toepassen. Met het oog op de naleving van artt. 95 en 97, al. 1 oefent de *Commissie* krachtens art. 97, al. 2 een bijzonder toezicht uit. Dit toezicht op zijn beurt impliceert dat het de door de Staat in aanmerking genomen factoren mag beoordelen. Deze taak is aan de *Commissie* opgedragen ter verzekering van de overeenstemming der nationale belastingstelsels met de eisen van vrij verkeer en non-discriminatie, welke de doelstellingen van de artt. 95 en 97 vormen. De *Commissie* is daartoe in art. 97, al. 2 bevoegd verklaard om via tot de Staten gerichte richtlijnen of beschikkingen, de eisen te omschrijven welke voor bedoelde belastingwetgevingen uit het verdrag voortvloeien. Gezien zowel het element van schatting bij de omzetting der complexe gegevens betreffende de cumulatieve cascadebelasting in « gemiddelde percentages » als de aard der in art. 97, al. 2 voorziene instrumenten, impliceert derhalve de uitoefening van het in dit voorschrift bedoelde toezicht dat rekening dient te worden gehouden met de beoordelingsmarge die in de 1e alinea aan de betrokken Lid-Staten is gelaten.

Welnu het staat vast dat de *Commissie* reeds in 1962 tezamen met de deskundigen der Lid-Staten de toetsing der belastingpercentages volgens de nationale wettelijke regelingen aan de artt. 95 en 97, al. 1 heeft ter hand genomen. Zij heeft daarbij met de Duitse autoriteiten alsook met die van de andere bij de handel in melkpoeder betrokken Lid-Staten het op dit produkt toepasselijk percentage besproken. Zij heeft de Duitse regering, na kennis te hebben genomen van haar toelichting, ervan verwittigd dat het voor invoer van melkpoeder in de Bondsrepubliek geldend gemiddelde percentage van 4 t.h. haar te hoog voorkwam. Naar aanleiding van haar tussenkomst werd het percentage van de litigieuze belasting door de Bondsrepubliek met ingang van 1 april 1965, welke datum later is vervroegd tot 1 januari 1962, van 4 t.h. op 3 t.h. gebracht. Daarna heeft de *Commissie* geoordeeld dat er geen aanleiding meer was om met het oog op een verdere verlaging een richtlijn of beschikking als bedoeld in art. 97 te doen uitgaan. Er werd overigens geen gewag gemaakt van enig bezwaar vanwege de Lid-Staten, waarvan de uitvoer zou kunnen te lijden gehad hebben van het door *verzoekster* gewraakte belastingstelsel.

Uit voorgaande overwegingen blijkt dat de *Commissie* in casu niet in haar toezichthoudende taak is tekort geschooten. Het door *verzoekster* ter staving voorgelegd deskundig verslag, ofschoon het tot de slotsom voert dat er voor melkpoeder een minder hoog percentage moet worden aangehouden, bevestigt bovendien dat bij de berekening van de indirecte lasten op dit produkt een hele reeks onzekere factoren een rol spelen welke zeer verschillend kunnen worden beoordeeld, zodat het in regel slechts mogelijk is bepaalde maxima en minima vast te stellen, binnen dewelke verschillende oplossingen gelijkelijk verdedigbaar voorkomen. *Verzoekster* heeft niet aangetoond, dat een gemiddelde percentage van 3 t.h. voor het litigieuze produkt een overschrijding inhoudt van de grenzen, voortvloeiende uit de artt. 95 en 97 waarvan de *Commissie* de eerbiediging heeft te verzekeren.

Uitspraak.

Het beroep wordt verworpen.

C. Beschouwingen.

1. In dit arrest gaat vooreerst onze aandacht naar de tweede exceptie die door de Commissie tegen de ontvankelijkheid van het beroep werd aangewend. De Commissie beweert dat ofschoon het beroep is ingesteld op grond van de artt. 178 en 215, al. 2 (een verzoek om schadeloosstelling) het in werkelijkheid de weigering wil doen vaststellen van de Commissie om gevolg te geven aan het verzoek van de firma en te bekomen dat de Commissie tegen de Duitse overheid de procedure van art. 97, al. 2 aanwendt.

Het is een omzeilen van de voorwaarden gesteld in art. 175 aan het beroep wegens nalaten.

De Commissie heeft zich blijkbaar geïnspireerd aan de stelling die het Hof heeft ingenomen met betrekking tot de beroepsmogelijkheid van art. 175 zelf en welke wij nader hebben toegelicht in onze beschouwingen bij het arrest in de gevoegde zaken 10 en 18/68 : Societa « Eridania » Zuccherifici Nazionali en andere tegen de Commissie van de Europese Gemeenschappen (Juridische Informatie nr. 20). Deze stelling houdt in dat een beroep wegens nalaten niet mag dienen als een poging om opnieuw een recht van beroep te scheppen tegen een handeling die verzoekster niet meer kan aantasten. Het beroep wegens nalaten kan i.a.w. niet worden misbruikt om te bereiken wat door een andere doch niet benutte beroepsmogelijkheid o.m. een beroep tot nietigverklaring is ontgaan omdat b.v.b. beroepstermijn verstreken is.

De Firma Lütticke had reeds allerlei middelen aangewend om de afschaffing of een gevoelige verlaging van de compenserende omzetbelasting op de invoer van melkpoeder te bekomen. In de zaak 48/65 had zij ook reeds in subsidiaire orde een beroep wegens nalaten ingediend. Zij had toen de Commissie er toe willen dwingen de procedure van art. 169 tegen de Duitse overheid in te spannen. Het beroep werd afgewezen omdat de Commissie aan de betrokkene een antwoord had bezorgd zodat er in feite geen « nalaten » was geweest.

In onderhavige zaak echter wil de betrokken firma schadevergoeding bekomen van de Gemeenschap. Daarom moest zij antonen dat de Gemeenschap een inbreuk had gemaakt op een verdragsartikel. Dit artikel is art. 97, al. 2 : de Commissie had geweigerd op te treden overeenkomstig art. 97, al. 2. Dus was er vooreerst toch een « nalaten » geweest van de Commissie die eventueel op zich zelf kon worden aangeklaagd.

De vraag is echter of een beroep overeenkomstig art. 175, al. 3 (een beroep wegens nalaten ingesteld door een natuurlijk of rechtspersoon) kan ingesteld worden met betrekking tot art. 97, al. 2.

Dienaangaande stellen we vast dat het beroep van art. 175, al. 3 voor de natuurlijke of rechtspersoon alleen openstaat tegen het nalaten « te zijnen aanzien » van het verichten door een der instellingen van de Gemeenschap van een andere handeling dan het geven van een aanbeveling of een advies. Volgens art. 97, al. 2 echter zou de Commissie alleen een richtlijn of beschikking kunnen nemen ten aanzien van de verantwoordelijke Lid-Staat.

Doch bovendien stelt zich meer algemeen de vraag of een particulier belang gelding kan vinden bij art. 97, al. 2. Ons komt het op zijn minst gewaagd voor de bescherming van het particulier belang van een of meer invoerders te beschouwen als een doelstelling die door art. 97, al. 2, wordt beoogd. In andere woorden ten overstaan van art. 97, al. 2 blijkt eerder alleen de procedure van art. 175, al. 1 toepassing te kunnen vinden en niet die van art. 175, al. 3. In het stelsel van art. 97 moet de taak van de Commissie eerder

gezien worden als een verplichting het algemeen belang te dienen, en hebben alleen de Raad en de Lid-Staten een soort controlerecht om na te gaan of de Commissie zich door inactiviteit niet onttrekt aan haar verplichting. We kunnen allicht een aanwijzing vinden voor deze opvatting in het feit dat het Hof aan art. 97, al. 1 geen rechtstreekse werking in de interne rechtsorde van de Lid-Staten heeft toebedacht. Het doet voor partikulieren geen rechten ontstaan waarvan de eerbiediging door de nationale rechter moet worden gewaarborgd.

Uit deze beschouwingen zijn we geneigd af te leiden dat het beroep zoals het door de betrokkene werd ingesteld slechts de enige beroepsmogelijkheid was die voor haar open stond.

Op al deze beschouwingen en vragen die de exceptie van de Commissie oproept heeft ook het Hof geen antwoord gegeven in dit arrest. Het Hof ziet de vordering op schadevergoeding als een zelfstandig beroep met eigen voorwaarden. Het spreekt zich niet uit over het feit of het beroep wegens nalaten in bedoeld geval al of niet kan worden aangewend. Tegen de vordering tot schadeloosstelling is geen exceptie mogelijk die steunt op het feit dat de vordering « in bepaalde omstandigheden tot een soortgelijk resultaat zou kunnen leiden als een beroep wegens nalaten ingevolge art. 175 ». Het Hof heeft de volle beroepsmogelijkheid van de artt. 178-215 gevrijwaard.

Deze opvatting schijnt in overeenstemming te zijn met het arrest 25/62 : Plauman & Co tegen de Commissie van de E.E.G. In genoemd arrest was een beroep tot nietigverklaring als niet ontvankelijk verworpen en toch werd de vordering tot schadevergoeding ontvankelijk geacht. De eis werd evenwel afgewezen. Omdat er geen fout aanwezig was kon er geen aanspraak zijn op schadevergoeding.

2. Betreffende het vergoeden van de geleden schade onderstreept het Hof de voorwaarden van aansprakelijkheid die vervat liggen in art. 215, al. 2 onder de omschrijving « de algemene beginselen welke de rechtstelsels der Lid-Staten gemeen hebben ». Deze voorwaarden zijn volgens het Hof : het bestaan der schade, het causaal verband tussen de geleden schade en de gedraging van de Gemeenschapsinstelling en de onwettigheid van deze gedraging.

Er moet dus volgens deze laatste voorwaarde een fout zijn begaan. Alleen dit punt wordt in het arrest nagegaan. Deze fout kan in het betrokken geval alleen een tekortkoming zijn aan de verplichting van art. 97, al. 2.

Het Hof ontleedt eerst het stelsel van art. 97 en wijst op een element dat eigen is aan dit stelsel, namelijk de beoordelingsmarge die aan de Lid-Staten is gelaten bij het beoordelen van de belastingsdruk op de binnenlandse produktie wat zijn weerslag heeft op het peil van de gemiddelde percentages, en van de wijze van heffing. De rol welke de Commissie als toezichter is toebedeeld moet noodzakelijk met deze beoordelingsvrijheid rekening houden.

Bij het onderzoek dat het Hof daarop wijdt aan de aktiviteit welke de Commissie in de uitoefening van de haar toebedeelde rol heeft gevoerd wordt o.m. gewezen op het optreden dat heeft geleid tot een vermindering van het percentage van 4 t.h. naar 3 t.h. en op haar opvatting dat er geen aanleiding was voor een verdere verlaging van het percentage. Het Hof besluit dat de Commissie niet te kort is gekomen aan haar verplichting. Zonder fout kan er dan ook geen sprake zijn van schadeloosstelling.

VLAAMSE JURISTEN,

**ABONNEERT U OP
RECHTSKUNDIG WEEKBLAD**

BALIELEVEN

Pleitwedstrijd Schellenbach — Wisselbeker Breda

Antwerpen, Breda, Maastricht, Middelburg,
Roermond, 's-Hertogenbosch, Turnhout.

De vereniging «De Jonge Balie in het arrondissement Breda» ontving op zaterdag 10 februari jl. in het gerechtshof te Breda talrijke confraters en confrères, die allen de aldaar door haar ingerichte pleitwedstrijden om de Schellenbach-wisselbeker wensten bij te wonen en de respectievelijke vertegenwoordigers — pleiters hunner balies, kwamen beluisteren en aanmoedigen.

De grote zittingszaal van het paleis van justitie te Breda was te 13.30 u. reeds stampvol toen een jury - rechtbank, samengesteld uit Mr. H. de Bie raadsheer in het gerechtshof te Arnhem, voorzitter, Mr. H. Albers, rechter bij de rechtbank van 1° Aanleg te Antwerpen en Mr. C. J. van Delft, kantonrechter te Breda, haar intrede deed.

In de loop van die namiddag werden 4 zaken, — onze noorderburen noemen ze «casussen» —, uitvoerig behandeld en.. gepleit. De door de verschillende balies aangeduide pleiters verdedigden de belangen hunner «cliënten» op een voortreffelijke manier.

In kronologische volgorde pleitten Mr. A.M. van Dusseldorp (Breda) en Mr. E.G.J.M. Bogaerts ('s Hertogenbosch); Mr. Ch. M.E.M. Paulussen (Maastricht) en Mr. E.W.M. Boks-van Ulden (Breda); en tenslotte Mr. Eddy van Camp (Antwerpen) en Mr. Walter Hendrickx (Turnhout);

De degelijkheid en woordbehendigheid was zeker de voornaamste karakteristiek en kwaliteit van de pleidooien van de Nederlandse confrères. De pleidooien van de Belgische confraters daarentegen bleken onovertreffbaar in zwierigheid en levendigheid.

De jury-rechtbank, die zich na afloop in beraad terugtrok, stond wel voor een zeer moeilijke taak! Dat dit het geval geweest was, bleek aldaar toen haar voorzitter Mr. de Bie in huize Den Deyl, waar het publiek in afwachting van de beslissing van de jury de advocatenborrel nuttigde, aankondigde dat de drie voorziene prijzen zouden verdeeld worden over 4 pleiters.

De grote wisselbeker verhuist dit jaar van Turnhout naar 's Hertogenbosch alwaar hij gedurende een vol jaar zal prijken op het kantoor van Mr. E.G.J.M. Bogaerts. Een kleinere, dtimaal een «houdbeker», kwam in het bezit van Mr. Eddy Van Camp, die uit handen van rechter H. Albers het langste lucifertje trok. Een fles, geestelijke drank, in der haast in een mooi gekleurd papiertje verpakt, viel te beurt aan Mr. Walter Hendrickx, die samen met confrater Van Camp ex-aequo (-et bono?) de 2e plaats werd toegekend.

Een nog kleiner bekertje, werd overhandigd aan de enige vrouwelijke, doch zeker niet minder verdienstelijke mededingster Mevr. E.W.M. Boks- Van Ulden van de balie van Breda.

De heer Schellenbach, voorzitter van de rechtbank van Breda, naar wiens naam de wisselbeker, die hij dit jaar voor de 2e mal mocht uitreiken, werd genoemd, prees zichzelf gelukkig dat hij niet in de jury had moeten zetelen en dankte deze voor de gelukkige beslissing die zij uiteindelijk had getroffen.

Uw verslaggever is er vóór de volgende programmapunten, het diner en het zuidelijke Jonge Baliefeest, stilletjes van onder getrokken, zodat hij U daarover niet kan berichten. De maandag daaropvolgend waren echter alle achtergebleven Antwerpse confraters terug op post...

L. D. P.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Gemeenterecht, jaargang 1973 - nr. 1.

Boekbespreking. — Bevolkingsregisters. — Bezoldigingen. — Onderwijzend personeel. — Openbare onderstand (commissie van). — Personeel (gemeentelijk). — Politie (gemeentelijke).

Nederlands Juristenblad, jaargang 1973 - nr. 8.

Mr. E.A.B. van Rouveroy van Nieuwaal, Afrikaans recht. — Jhr. mr. W.W. Feith, Het bedingen van losgeld strafbaar in het voormalig Nederlands-Indië. — Mr. H.C. Wesseling, De toenemende museumdiefstallen en de rechten van de bestolene volgens het nieuwe B.W. — Mr. E. Fischer-Keuls, Beroepsvoetbal en precedenten-problematiek. (De jaarvergadering van de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking). — Prof. mr. K. Wiersma, De nieuwe structuur van de grote N.V. en B.V. — Mr. H.J. Marius Gerlings, Vooraf meegedeelde onwaarachtigheid? — Rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jaargang 1973 - nr. 5206.

Prof. mr. O.A.C. Verpaalen, Bekentenis-erkenning-erkenntenis. Art. 1961 B.W., artt. 176, 177 en 181 Ontwerp Bewijsrecht (III, slot). — Mr. J.J. Verseput, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak. — Beslissingen inzake inkomstenbelasting (onderneming) (I). — Berichten en mededelingen.

Ars Aequi, jaargang 1973 - nr. 2.

Frans du Pré, Gertrud Steiner, Enforceable community right in de Britse rechtsorde. — Uit de «Gulde Biecht-Konste». — Hoe de heer Zandstra wordt bezig gehouden (interview Steven de Winter, naschrift van de redactie). — G.M.M. den Drijver, Prof. mr. L.H.C. Hulsman, Sosjale Joenit. — Rechtsvraag. — Boekaankondigingen. — Tijdschriften. — Wetgeving. — Jurisprudentie. — Ad valvas.

Advocatenblad, jaargang 193 - nr. 2.

Mr. F.R. van der Laken, Commissie-Boekman in de maastroom. — Mr. Frederik IJff, Bescherming bevolking en balie nieuwe stijl. — Mr. H. Diesfeldt, Toestand en toekomst van de Nederlandse balie. — Mr. G.C. van Spaendonck, Commerciële en sociale advocatuur. — Rechtspraak. — Mr. A.E.M. Monté, Wetgevingsinformatie. — Disciplinaire beslissingen. — Mededelingen. — Nieuwe uitgaven. — Personalía. — Varium.

Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht, jaargang 1973 - nr. 12.

Berichten van de redactie. — Mr. F. Salomonson, Kanttekeningen bij het ontwerp wet Toezicht Kredietwezen. — Literatuurkroniek Europees Recht. — A. Hof van Justitie van de E.G. — B. Nederlandse rechter II. Uitspraken van het College van Beroep voor het bedrijfsleven. — Boekbesprekingen.

T.V.V.S. - Maandblad voor Ondernemingsrecht, jaargang 1973 - nr. 2.

Mr. H.J. Jansz, Enige vragen rond de verklaring van aansprakelijkstelling. — Dr. F.W. Hondius, Registratie- en informatiesystemen betreffende stichtingen in Europa. — Mr. M.M. Mendel, Een aanvulling. — Korte notities. — Fiscaal rechtspraakoverzicht. — Vragenrubriek. — Boekbespreking.